

Honlapnézőben

Hogyan változtak a megyei könyvtárak honlapjai az elmúlt évtizedben

PAYER Barbara

2013 márciusa és májusa között a Könyvtári Intézet munkatársa felmérést készített a megyei könyvtárak honlapjáról. A most következő tanulmány ebből választott ki hat, technikailag eltérő portálrendszert használó megyei könyvtári (kecskeméti, pécsi, miskolci, békéscsabai, salgótarjáni és veszprémi) honlapot bemutatásra, azzal a szándékkal, hogy megoldásaik átvehető vagy óvatosságra intő példaként szolgáljanak a többi könyvtár számára.

(A szerk.)

Bevezető gondolatok

„Van annak már legalább hat éve, hogy az internetböngészés kiindulópontjaként [...] a magyar honlapot volt érdemes választani. Megjelent az országtérkép, rajta piros háromszöggel a megyékben és sárga koronggal a megyeszékhelyeken elérhető weboldalakkal. Bizony, némely megye zöldjéből még hiányoztak ezek a színek, s öröm volt felfedezni, ha egy-egy [...] megyefolt tarkább lett.” Ezzel a megállapítással kezdtük Fejős László kollégámmal azt a háromrészes cikksorozatot, amely a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2003. októberi, novemberi és decemberi számában jelent meg. Az elmúlt tíz évben nagyon sok változás történt a könyvtárak életében:

fenntartóváltás, összevonás vagy éppen önállóodás, európai uniós pályázati lehetőségek, különféle jogszabályváltozások és még sorolhatnánk. A szakmai változások mellett az internetes világ technológiai változását is megéltük: ma már nem újdonság az interaktív internetes megjelenés, a Web 2.0-ás technológiák alkalmazása, a mobileszközök és a mobilinternet könyvtári használata. Egyre több könyvtár ismeri fel a közösségi oldalak közösségformáló erejét, az internetes naplók felhasználókat vonzó lehetőségeit vagy a mikroblogok szerepét a gyors információmegosztásban. A szakmai és infotechnikai változások szükségszerűen hozták magukkal, hogy a könyvtár az elmúlt években mind online, mind offline formában új közösségek színterévé alakult.

A tizenkilenc megyei könyvtár honlapjának újbóli átböngészésével megpróbáltam ezeket a változásokat a honlapokon is nyomon követni, felfedezni. Érdekelt például, hogy jól láthatóan szerepelnek-e a honlapon az intézmény elérhetőségi adatai, mennyire átlátható, mennyire követhető az oldal, hogy következetes-e az alkalmazott színvilág és a tipográfia, milyen gyakran frissülnek az oldalak, meg tudják-e szólítani a felhasználók online módon a könyvtárosokat vagy csak e-mail címeket kapnak, és a honlap kialakítói gondoltak-e a hátrányos helyzetűekre? (Ez alatt nemcsak a fogyatékkal élőkre, hanem a „technológiai” értelemben hátrányos helyzetűekre is gondolok: az okostelefonok és táblagépek tulajdonosai képernyőméret és internetsebesség tekintetében technológiailag hátrányos helyzetűnek számítanak, ha nincs a könyvtári honlapnak mobilváltozata vagy legalább egy jól működő RSS-csatornája.)

A weboldalak elemzése hálátlan feladat. A szubjektív teljes kizárásával kell eljárni: rá kell mutatni az eredményekre, a sikertelt megoldásokra, de fel kell hívni a figyelmet a kevésbé szerencsés megoldásokra, az elnagyolt részekre és áthidalásukra is javaslatot kell tenni. Bízom benne, hogy esetleges kritikái megjegyzéseim mögött – elismerve a rengeteg munkát – a jobbítás szándékát látják az érintettek. Az elemzéshez előre

kialakított szempontrendszert használtam fel, melyet az alábbiakban ismertetek. A bemutatást a szempontok és az eredmények száraz összevetése, párba állítása helyett a tíz évvel ezelőtti elemzéshez hasonlóan, képernyőfotókkal bőségesen alátámasztva, az informatikus könyvtáros szakmai és az átlagolvasó gyakorlati szempontjaira egyaránt odafigyelve készítettem el.

Elemzési szempontok

Egy szempontrendszer sokféle lehet attól függően, hogy a honlapot üzemeltető cég vagy intézmény milyen szakterületet képvisel, milyen célcsoportnak készül az oldal, milyen célból készül az elemzés, hogy formai vagy inkább tartalmi elemeket vizsgál-e, netán stratégiakészítés céljából kell elemezni az oldal hasznosulását. A szempontok nagyjából követték a tíz évvel ezelőttiakat, de a technológiai változásokból eredően kiegészültek újabbakkal is. Az elemzéshez a *Mozilla Firefox* böngészőt használtam, azoknál az oldalaknál pedig, ahol speciális egyedi hibákat tapasztaltam, igénybe vettem más programokat is (*Google Chrome*, *Internet Explorer*). Szempontlistám hét fő témára, azon belül pedig 27 altémára tagolódik. A szempontok értelmezéséhez – ha szükséges volt – dőlt betűs magyarázatot is adtam.

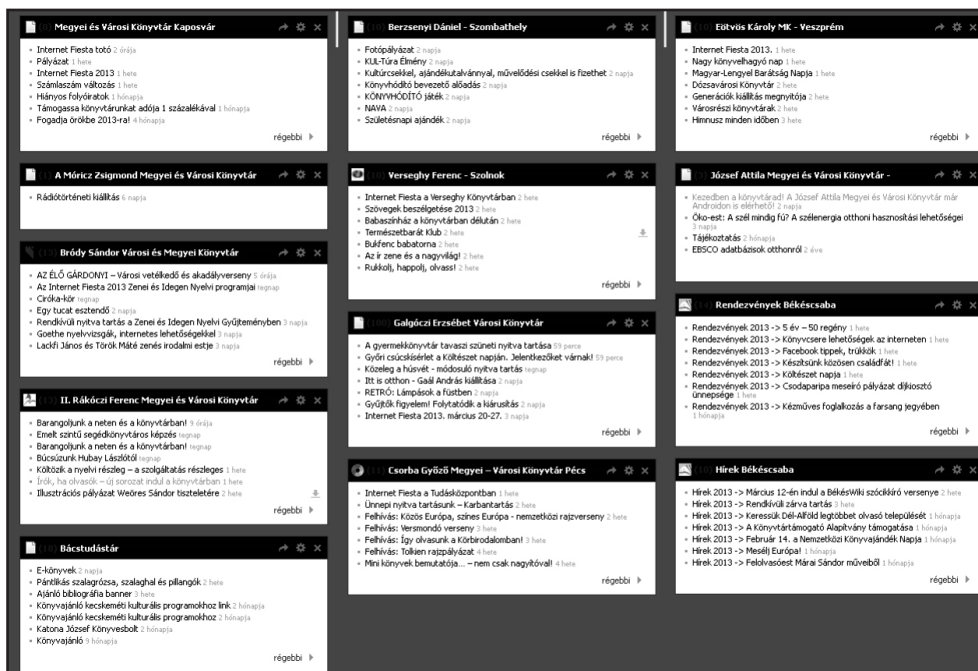
I. Általános szempontok

- 1) Az URL-cím egyértelműsége
Az URL-cím a keresőoptimalizálás és a felhasználók szempontjából egyaránt fontos. Ma már minden megyei könyvtár saját doménnévvvel rendelkezik, amely jellemzően a könyvtár nevének betűszava: rövid, a felhasználók számára könnyen megjegyezhető. A keresőoptimalizálás szempontjából hasznos, ha a doménnév értelmes szó, és utal az intézményre. Ma már erre is találunk példát: bacstudastar.hu, gyorikonyvtar.hu.
- 2) A honlap főoldala (első benyomások)
Az oldal áttekinthetősége, tetszetősége első ránézésre.

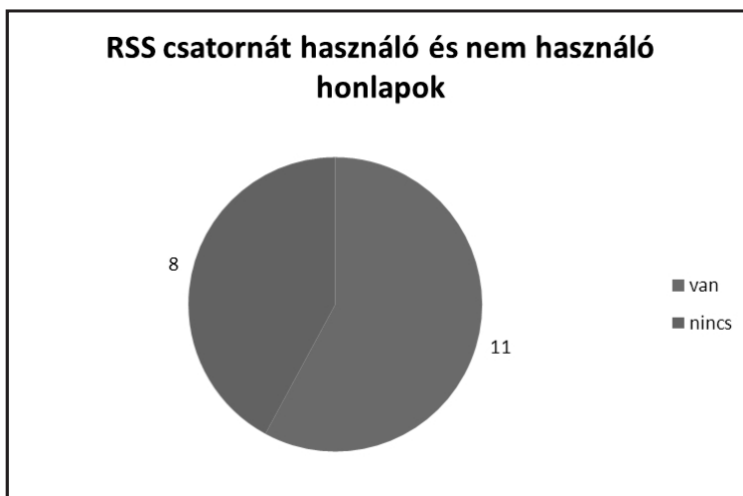
II) Technikai megoldások

- 1) A honlap technikai paraméterei
Milyen alapokon nyugszik technikailag? CMS-rendszer; blog vagy statikus HTML-oldal?
- 2) A honlapszerkesztő elérhetősége, a honlap frissítésének dátuma (automatikus/manuális)

Azoknál az intézményeknél, ahol működő RSS-csatorna kapcsolódik a honlaphoz, könnyen értesülhetünk a friss információkról. A különböző RSS-aggregátorok, webes (egyéni alakítható) kezdőlapok különösen alkalmasak arra, hogy egy felületen akár több honlap friss híreit is áttekinthessük. (Ld. 1. és 2. ábra)

1. ábra
Tájékoztató lehetőség más könyvtárak híreiből

2. ábra
RSS-csatornát használó megyei könyvtári honlapok

3) Navigációs lehetőségek: menüsorok, ismétlődő menük, keretek, gombok, nyilak

Nagyon fontos, hogy a weboldal látogatója egyfajta hierarchikus rendszerben lássa a tartalmakat, tisztában legyen az oldalon belüli aktuális pozíciójával, és legyen előre-, illetve visszalépési lehetősége.

4) Az oldal letöltési sebessége és technikai hibái (Google PageSpeed és egy fiktív sebességmérő)

Az ún. „site speed”, oldalsebesség a honlap kezdőoldalának letöltési sebességét méri, míg a technikai hibákat kereső webes alkalmazások arra hívják fel a figyelmet, hogyan lehetne az oldalt még gyorsabbá tenni. Számos ilyen eszköz létezik az interneten, én két szolgáltatást használtam: az egyik a

Google PageSpeed¹ volt: ezzel az eszközzel felmérést készíthetünk a weboldal sebességéről. Az ellenőrzés lefuttatása után egy listában láthatjuk a hibákat a megoldási javaslatokkal, amelyeket csoportosítva a hiba jellegétől (prioritásától) függően színekkel jelenít meg: pirostól a zöldig. Mindezt attól függetlenül teszi, hogy mérné az oldal letöltési sebességét (3. ábra); alternatív sebességmérésre a Pingdom internet monitorozó cég egyik eszközét vettem igénybe,² amely szintén több szempont szerint vizsgál (4. ábra). Napjainkban az 5 másodperc feletti oldalletöltési sebesség mindenképpen lassúnak számít. Az eredmény összefügg a használó internetkapcsolatának típusával és a sávszélességgel is.

<p>■ Magas prioritású. Ezek a javaslatok jelentik a legnagyobb potenciális teljesítménynövekedést a legkisebb fejlesztési erőfeszítések hatására. Először ezekkel az elemekkel kellene foglalkoznia: Egyesítsen képeket CSS sprite elemek formájában,improve server response time,Soron belüli kis CSS</p> <p>■ Közepes prioritású. Ezek a javaslatok kisebb nyereségeket jelenthetnek, vagy alkalmazásuk sokkal több munkát igényelhet. A következő elemmel kellene foglalkoznia: Átméretezett képek kiszolgálása</p> <p>■ Alacsony prioritású. Ezek a javaslatok a legkisebb nyereségeket jelentik. Csak a magasabb prioritásúak után kell foglalkoznia ezekkel az elemekkel: Használja ki a böngésző gyorsítótárzását,Optimalizálja a képeket,Részesítse előnyben az aszinkron erőforrásokat,JavaScript-elemzés elhalasztása,JavaScript csökkentése,Kicsinyítse le a CSS-t,Adjon meg egy karakterkészletet,Adjon meg Vary: Accept-Encoding fejléct,Távolítsa el a lekérdezési karakterláncokat a statikus erőforrásokból</p> <p>■ Kísérleti szabályok. Ez csupán egy kísérleti jellegű javaslat, az általános Weboldalsebesség-pontszámot nem érinti. A következőt tekintse tehát egy olyan ötletnek, amellyel javulás érhető el az adott területen, a tényleges eredményességet azonban nem garantáljuk: Hosszú ideig futó scriptek mellőzése</p> <p>■ Kész! Nincsenek javaslatok ezekhez a szabályokhoz, mert ez az oldal már a legjobb gyakorlatokat követi. Szép munka!</p>

3. ábra

A Google PageSpeed megoldási javaslatai

4. ábra

Sebességmérés a Pingdommal

- 5) Felhasználóbarát megoldások a honlapon
A Web 2.0 korszakában a web platformmá vált, ami azt jelenti, hogy nem a számítógép áll a középpontban, hanem az internetes erőforrások (tárhelyek, távoli elérésű adatbázisok, felhőszolgáltatások), amelyekhez csak az elérést biztosítja a személyi számítógép. Egyre fontosabb, hogy platformfüggetlen megoldások jelenjenek meg a számítógépeken, különösen a mobil eszközökön, hogy ne okozzon problémát a különféle formátumok, multimédiás elemek kezelése.
- 6) Közösségi oldalak alkalmazása, azok beépített megjelenése a honlapokon
Jól érzékelhető tendencia az internetes világban, hogy frissítés szempontjából a honlapokat megelőzik a közösségi oldalak, és az tűnik relevánsabb, fontosabb információnak, ami a közösségi oldalon található.

III. Interaktivitás

- 1) Kapcsolatfelvételi űrlap, online chat lehetőség
Felhasználóbarát megoldásnak tekinthető, ha e-mail címek mellett kapcsolatfelvételi űrlap is segíti a honlapon keresztül kérdezőket, különösen akkor, ha célzottan a megfelelő részlegnek tehetik fel a kérdést. Amennyiben az olvasók online is cseveghetnek a könyvtárossal, akkor érdemes jelezni, hogy az intézmény mely napokon és mettől-meddig érhető el online.
- 2) Regisztrációs lehetőség
Abban az esetben van értelme regisztrációs/bejelentkezési lehetőséget biztosítani a honlap látogatóinak, ha cserébe további szolgáltatásokat kapnak; hasznos, ha erre előre fel is hívjuk a figyelmüket egy erre a célra létrehozott sűgőfelületen. Amennyiben csak a honlap adminisztrátora vagy kezelői jelentkeznek be, akkor a bejelentkezési panelt nem érdemes a lap tetején, nagyon elöl elhelyezni, mivel foglalja a helyet más, fontosabb szolgáltatásoktól és információktól.

- 3) Keresési lehetőség, honlaptérkép
A honlaptérkép rendszeres karbantartása – amennyiben az manuális beavatkozást igényel – rendkívül nehézkes, sokszor feledésbe merül. Érdemesebb a weboldal szabadszavas keresőjét megfelelően kialakítani, a felhasználók hálásak lesznek érte, szívesen használják majd.

IV. Dizájn

- 1) A honlap arculatának egységessége
- 2) Az alkalmazott formai elemek harmonikussága (színek, grafikák, betűk, képek)
- 3) Tipográfiai sajátosságok (betűméretek, a szövegek olvashatósága, tagoltsága, a „kevesebb sokszor több” elv érvényesülése)

V. Tartalom

- 1) A honlaphoz kapcsolódó jelmondat
- 2) A tartalmak frissessége, elavultsága
- 3) A honlap célközönsége (felnőtt vagy gyermek)
- 4) A honlap rendezőelve (a tartalom logikája)
- 5) Elérhetőségi adatok (postai cím, telefonszám, nyitva tartás, e-mail cím)
- 6) A honlapon kívülre mutató linkgyűjtemény és annak rendezettsége, frissessége
- 7) A honlap idegen nyelvi változata, az oda vezető link egyértelműsége (a fordítás teljes vagy rövidített szövegű)
- 8) A honlap szövege stilisztikai és nyelvhelyességi szempontból

VI. Megjegyzések

- 1) Támogatói, szponzori logók jelenléte a honlapon
- 2) Egyéb megjegyzés
- 3) A tesztelés időpontja

VII. Összefoglalás

Pozitívumok
 Negatívumok

A legfontosabb változás

Ma már könyvtári körökben sem ismeretlen a CMS betűszóval rövidített *Content Management System* (tartalomkezelő rendszer) kifejezés, amit gyakran portálmotorként is említünk. A honlapokat végignézve a legszembeütőbb változás a tíz évvel korábbi állapothoz képest az volt, hogy ma már mindegyik könyvtári honlap valamilyen portálmotort használ. Meglepő viszont, hogy csak kevesen használták ki a portálmotorkok adta interaktív lehetőségek széles skáláját. Igaz, a nyílt forráskódú CMS rendszerek nehezen „vehető rá” egy-egy különlegesebb egyedi igény kielégítésére, mert az ilyen jellegű fejlesztésekhez általában programozó szakemberre van szükség, és a könyvtárak nem mindig engedhetik meg maguknak, hogy profi programozót alkalmazzanak, ezért gyakran kompromisszumot kell kötniük egy-egy fejlesztés vagy akár csak egy menüpont megfelelő elhelyezése érdekében. Sajnos, azoknál a honlapoknál is tapasztalható erre visszavezethető hiányosság, ahol a portál kifejlesztésére külön pályázati vagy fenntartói

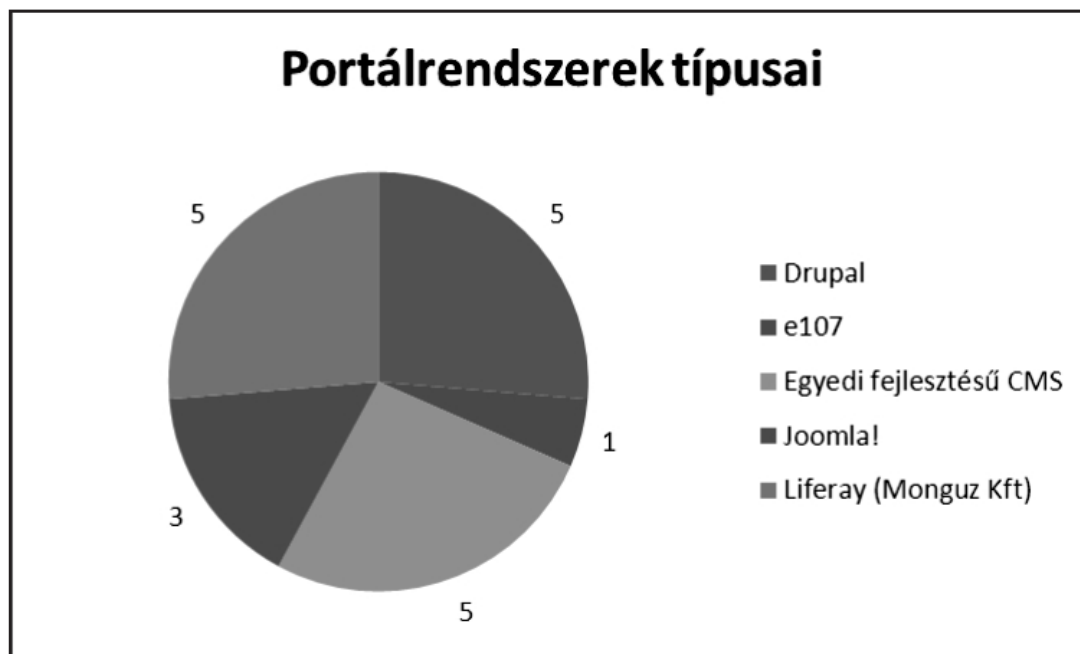
forrás állt rendelkezésre, és külső fejlesztőcéggel készítette az oldalt.

Az 5. ábrán látható, hogy jelenleg a Drupal és a Joomla! a legnépszerűbb a nyílt forráskódú CMS rendszerek közül (az egyedi fejlesztésű rendszerek mellett) a megyei könyvtárak körében, de a legjobb portál és dizájn is csak akkor ér valamit, ha a tartalmat folyamatosan ellenőrizzük és frissítjük, mert az adatok könnyen elavulnak, illetve elérhetetlenné válnak.³

A bemutatásra kerülő hat megyei könyvtári honlap jól illusztrálja a könyvtárak mára elért eredményeit és a honlapok hasznosságát, de jelzik azt is, hogy mire lenne érdemes nagyobb figyelmet fordítani a továbbiakban.

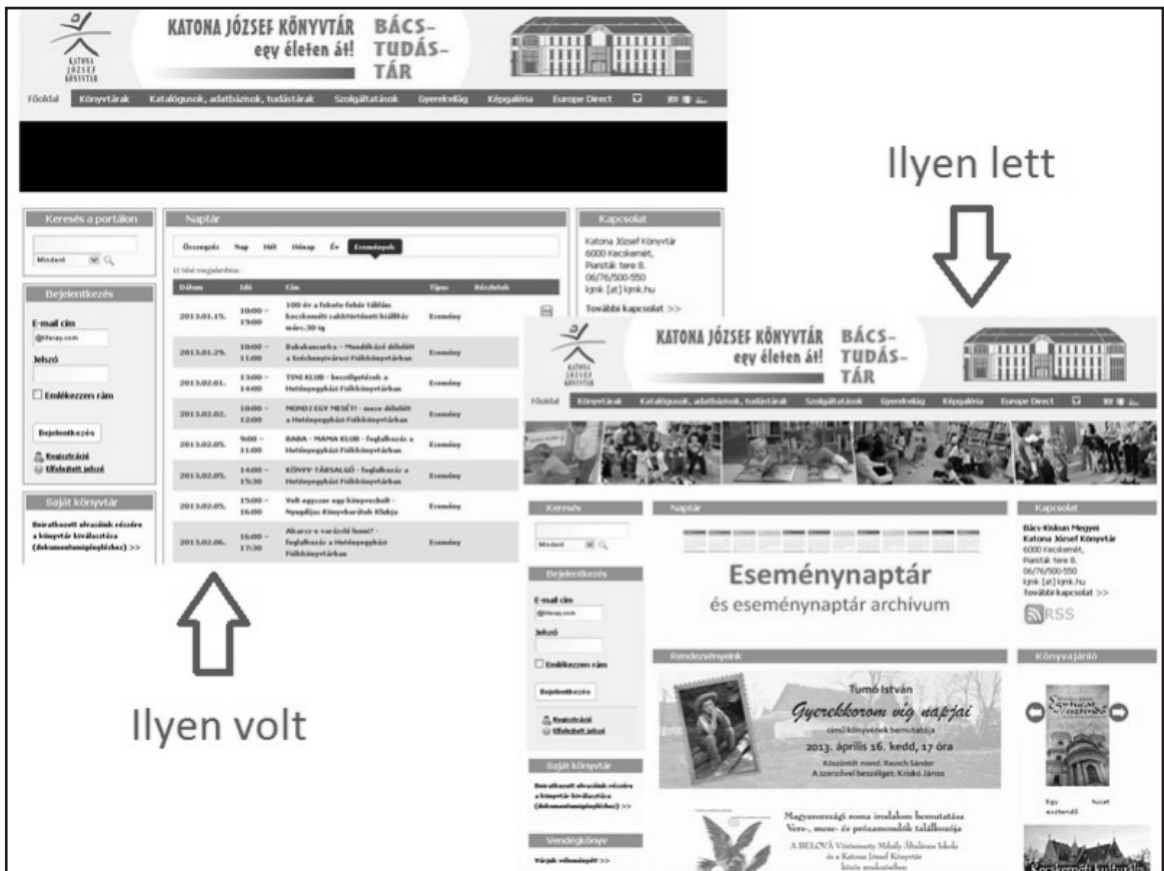
Katona József Könyvtár (Kecskemét) <http://www.bacstudastar.hu>

A Bács-Kiskun megyei könyvtár honlapja az első olyan példa, amely a vizsgált időszakban (2013. március–május) változott meg (6. ábra), mégpedig előnyére.

5. ábra

A megyei könyvtárakban alkalmazott portál rendszerek

6. ábra

A KJMK régi és új honlapja

Az ábrán jól látszik a régi főoldal, amelynek nagy részét elfoglalta az eseménylista, az újon viszont kellően nagy méretben látható az eseménynaptárhoz vezető rész, de alatta akár görgetés nélkül is bepillanthatunk a főoldal többi tartalmába is. Az URL egyértelmű és jó választás (bár feltételezzük, hogy a szakmai köztudatban és a könyvtár olvasói körében elterjedt volt a korábbi kjmk.hu változat is). A honlap alján olvasható, hogy EU-s forrásból valósult meg a számos adatbázist és a megye más könyvtári honlapjait felölelő portálfejlesztés.

A főoldalon a „bőség zavara” fogad, hiszen jobbra-balra videók, logók, linkek láthatók, középen pedig az eseménynaptár, a sok-sok rendezvényre csábító felhívással. Kár, hogy mindez elsősorban bannerek, vagyis képek formájában történik, ráadásul van köztük néhány nehezen olvasható, torzult, erősen pixeles, homályos kép

is (7. ábra), és az olvasónak nincs lehetősége további információt kérni. Ha nem töltjük le a képeket, vagy ha olyan gépről nézzük, amelynek alacsony az internetsebessége, csak üres téglalapokat látunk. Érdeemes lenne átgondoltabb megosztásban alkalmazni a képi és a szöveges információk arányát.

Már a főoldalon megfigyelhető, hogy az összes elektronikus szolgáltatást és rendezvényt itt szeretnék reklámozni, mi viszont elveszünk a sok banner, reklám és kép tömegében. Elképzelhető, hogy azért választották a tájékoztatásnak ezt a módját, mert a bannerek a közösségi oldalakon való elhelyezéshez is megfelelőek, de érdemes lenne megvizsgálni azt is, vajon az internetes keresők milyen százalékban tudják indexelni az oldal tartalmát ennyi szöveges információ nélkülöző kép mellett.

7. ábra

Programokra invitálás bannerekkel

Az oldalt a Liferay portálrendszer működteti; a többnyelvűségére zászlók hívják fel a figyelmet, és vakbarát felületet is készítettek hozzá, de ez

utóbbi nem tudtam maradéktalanul kipróbálni, mert a felmérés idején többször hibaüzenetet kaptam. (8. ábra.)

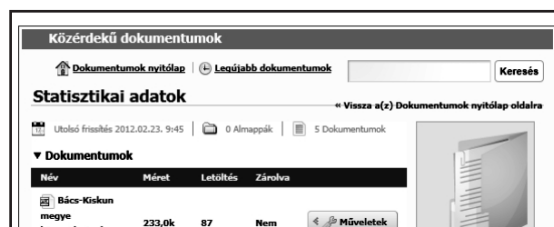

8. ábra

Hibaüzenetet küldő vakbarát felület

Az eseménynaptár mindenképpen folyamatos frissítésre utal, de egyéb frissítési dátumot nem találunk, csak a dokumentumok részénél (9. ábra), illetve a feltöltött képalbumoknál.

Fel lehet iratkozni RSS-csatornára, ami a frissítési dátumok támpontja lehet, de találtam olyan hírt is, amelynek nem volt egyértelmű a címe. (10. ábra) Az általános könyvtári elérhetőségi adatok jól láthatóan szerepelnek az oldalon, de a honlapszerkesztője nem.

9. ábra

A frissítés dátuma

10. ábra
Frissített, de bonyolult című hír

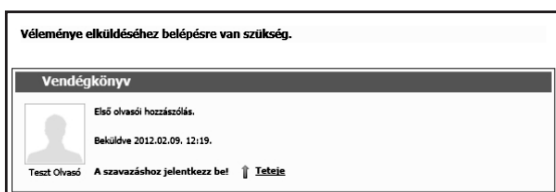
A felső vízszintes legördülő menüsor segítségével érjük el a honlap főbb területeit, ahol furcsán elcsúsztak a nyelvi ikonok. (11. ábra). (Szerencsére egy későbbi megtekintéskor már nem találtam ezt a hibát.)

11. ábra
Elcsúszott nyelvi ikonok

Az oldal letöltési sebessége a Google PageSpeed értékelése alapján közepes (63/100). A Pingdom mérője szerint is hasonló eredmény jön ki: 4,82 másodperc alatt töltődött be az oldal. Az oldal alkalmaz Web 2.0-ás eszközöket: exportálható az eseménynaptár, és régi hagyomány a könyvtár honlapján a vendégekönyv (12. ábra).

(13. ábra). Nem valószínű, hogy a felhasználók tömegei szívesen telepítenék, ezért nem sokan fogják használni a desktopos hozzáférést. Ez a probléma kiküszöbölhető a *dropbox*⁴ közösségi fájlmeosztó Web 2.0-ás alkalmazás segítségével.

12. ábra
Vendégekönyv

Minden ilyen jellegű interaktivitáshoz regisztrálni kell, a regisztrációt azonban annyira megnehezítette a képi igazoló kód és néhány értelmezhetetlen hibáüzenet, hogy többszöri próbálkozás után feladtam. A képek és a dokumentumok kezelésére felkínálnak egy *desktopos hozzáférési lehetőséget*, aminél azonban előbb ellenőrizni kell egy Microsoft kiegészítő meglétét

13. ábra
Kiegészítő program ellenőrzése

A lap alján szavazhatunk a használatról, de a közösségi honlapokra való megosztás lehetőségét nem kínálja az oldal, pedig néhány rendezvény hírt biztosan az olvasók is szívesen terjesztenék. Az oldalon hosszabban időzve találjuk meg a rejtett üzenőtablákot (fórumokat), de ezek még testtüzemben lehetnek, amint a mellékelt kép próbaszövegein látszik (14. ábra).

Üzenőtáblák

🏠 Kezdőpont | 🕒 Legújabb hozzászólások | 📄 Statisztika

🔍 Keresés

📡 RSS (Opens New Window)

▼ Kategóriák

Kategória	Kategóriák	Szálak	Hozzászólások
Első hírlevél típus	1	4	4
Második hírlevél típus Ez a második.	0	0	0
Programajánló Eseti hírlevél küldésének tesztje, egy adott rendezvényre szóló meghívással	0	21	21

3 tétel megjelenítése.

▼ Szálak

💡 There are no threads in this category.

14. ábra
Programajánlók

A könyvtárnak vannak közösségi oldalai a Facebookon (15. ábra), és az ezekkel kapcsolatos figyelemfelhívó ikon is látható a Katona József Könyvtár menüpont alatti oldalon. A

Europe Direct Bács-Kiskun Megyei Európai Információs Pontnak is van külön közösségi oldala, és öröndetes, hogy ezt is viszonylag gyakran frissítik.

15. ábra
Közösségi oldalak a honlapon

A vendégkönyvön kívül a könyvtár elérhetősegei között e-mail címlistát kapunk, ha szeretnénk valamelyik könyvtárossal kapcsolatba lépni. Hiányzik azonban a kapcsolati űrlap, amely megkönnyítené az internetes kommunikációt. Van regisztrációs lehetőség az oldalon, de – csakúgy, ahogy a vendégkönyv esetében – nehézkes a regisztrációs űrlap kitöltése. A felhasználó biztosan nem tölt el hosszú perceket egy ilyen folyamattal.

A főoldalon található a kulcsszavas keresési lehetőség: a *Mindent* vagy *Ez a közösség* típusokban lehet szűrni, utóbbi jelentése azonban nem egészen világos. A keresés után a találatokat tartalomtípus szerint csoportosítva a *Keresett blogok*, *Dokumentum könyvtár*, *Képgaléria*, *Könyvjelzők*, *Könyvtár*, *Naptár*, *Webes tartalom*, *Wiki*, *Üzenőtáblák* lehetőségeket kapjuk; látszik, hogy technikailag mennyi mindent tartalmazhat a portál.

Véletlen csupán, hogy rátaláltam egy Web 2.0-ás oldaltérképre, ami mutatja, hogy a könyvtár próbálkozik Wiki létrehozásával is (16. ábra). Előrelépés az is, hogy elindult egy blog is (http://www.bacstudastar.hu/blog). (Reméljük, hogy a hagyományos munkák mellett lesz elég idejük és energiájuk a könyvtárosoknak ezt a népszerű szolgáltatást folyamatosan új tartalommal megtölteni.)

Összességében megállapítható, hogy az alkalmazott formai elemek inkább gyengítik, mint erősítik a tartalmat. Túl sok a reklám, a könyvtári szolgáltatások többsége is inkább banneres formában jelenik meg, jól értelmezhető rövid leírás helyett. Az oldal alján – ahová valószínűleg sokan le sem gördülnek – található egy-két mondatos leírás a szolgáltatásokról, de annyira eldugottan jelenik meg, hogy a jelentősége szinte eltörlődik.

Fontos megemlíteni, hogy egységes türkizkékés színvilág húzódik végig az oldalakon, mellette fehér és világossárga alap látható még. A szöveg jól olvasható, kontrasztos. A vakbarát oldal nagyon jól indul a betűméret- és színválasztási lehetőséggel, kár, hogy az oldalon használt kép formájú bannerek a képernyő-felolvasó szoftverek számára kezelhetetlenek.

Ahol van szöveges információ, ott jól olvasható betűkészletet alkalmaznak. Vannak olyan oldalak, melyeket érdemes lenne jobban tagolni, betartva a „kevesebb néha több” szabályt (pl. a http://www.bacstudastar.hu/szappanos-csaladnál).

A honlaphoz kapcsolódik egy frappáns jelmondat is: „*Katona József Könyvtár egy életen át.*” Külön gyerekkönyvtári oldal erre alkalmas dizájnnal nem készült. A gyermekeknek szánt tartalom inkább szöveges, egy-egy képi illusztrációval tarkítva (17. ábra)

16. ábra
Webes oldaltérkép a honlapon

<p>Friss hírek</p> <p>Új könyvajánlókat találsz a Családi Olvashow oldalon!</p>	<p>Könyvtári ABC</p> <p>Hetedhét országon innét, az Óperenciás-tengeren egy sánca arasszal túl, a Duna-Tisza-közi homokbuckák között, Kecskemét toronykoszorús főterének közvetlen közelében áll a Katona József Könyvtár. Ti is bepillantathattok a könyvtár életébe, ha felfedezitek a könyvtári ábécé titkait!</p> <p>tovább a Könyvtári ABC-hez >></p>
<p>RSS hírcsatorna</p> <p>🔗 Pagony (Opens New Window)</p> <p>PAGONY (Opens New Window)</p> <p>Window)</p> <ul style="list-style-type: none"> ❑ Könyvfesztivál - hamarosan! (Opens New Window) Visszszámolás indul! Lassan eljön az a 4 nap, amit annyira várunk! Végre meg mutatjuk nektek legújabb könyveinket, találkozhatunk veletek a Pagony standjánál! Április 18-21. között szeretettel hívunk-várunk titeket, gyereket, nézzétek körül nálunk is! ❑ Nem regény, nem mese, hanem vers! (Opens New Window) ❑ Gyűrd, dagaszd, formázd! (Opens New Window) 	<p>Babahancurka</p> <p>A Katona József Könyvtárban a babák gondozására, szoptatására alkalmas szobával várjuk a tanulni, olvasni vágyó kismamákat. A babák mamáikkal és papáikkal hetente vehetnek részt a mondókázó foglalkozásokon, ahol hógöngyöket, mondókákat, gyerekdalokat, versikéket tanulhatnak. Az ingyenes program regisztrációhoz kötött. A babaoldalon link- és könyvajánló, valamint mondókaanyaggyűjtemény is elérhető.</p> <p>tovább a Babahancurkához >></p>
<p>Internetes Olvashow</p> <p>Itt találhatod meg valamennyi megyei és országos pályázatunk fontos információit, a Tájtospórá, a Barátunk a természet és a Legyél te is könyökolvasó! közösségi játékaink felhívásait, innen töltheted le a sokféle érdekes fejtörőt tartalmazó feladatlapokat. Örülénk, ha téged is játszótársaink között köszönhetnének!</p> <p>tovább az Internetes Olvashow-hoz >></p>	

17. ábra

Gyerekeknek szánt tartalom

A sok banner és hirdetés miatt a tartalom elrendezése kuszának tűnik, nem tudni, hogy melyik banner mutat egy partneroldalra és melyik könyvtári szolgáltatás. Az alapvető elérhetőségi információk és a nyit-

va tartás szinte mindegyik oldalon megjelenik, váltakozva hol az oldal bal, hol jobb felén. Létrehoztak egy „*Hasznos oldalak*” című linkgyűjteményt is, ez viszont frissítésre szorul (18. ábra).

Szakmai intézmények, szervezetek

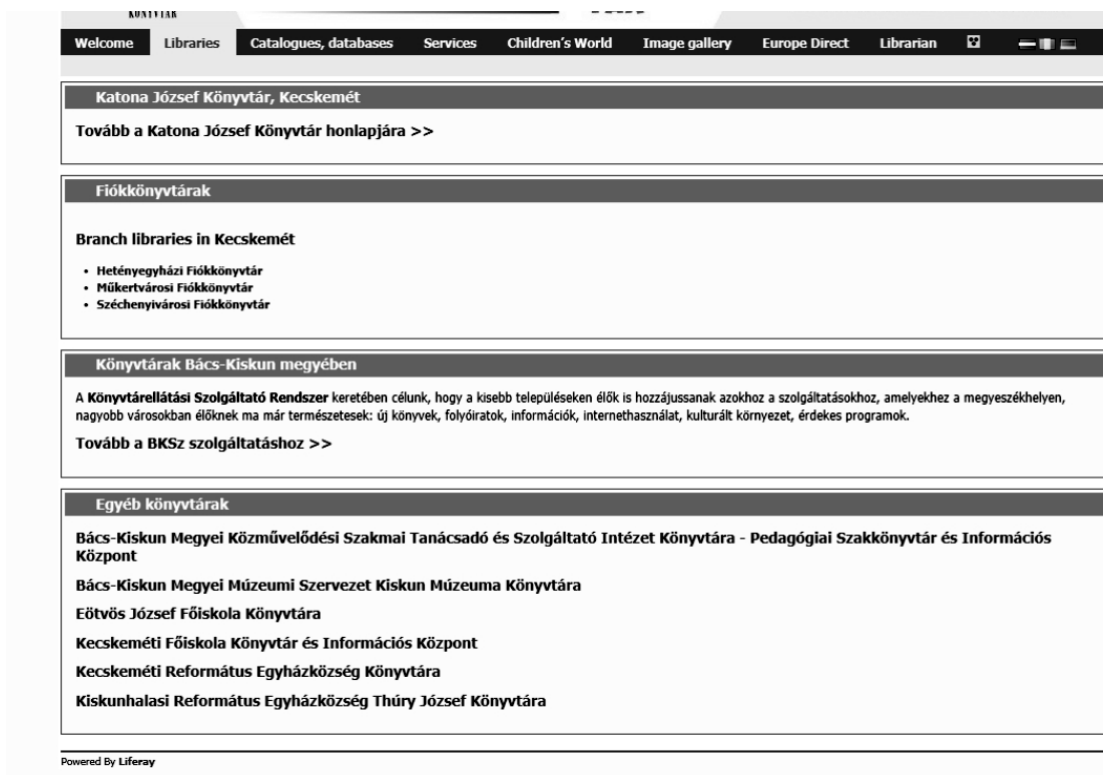
- Bács-Kiskun Megyei Közművelődési Szakmai Tanácsadó és Szolgáltató Intézet
- Bács-Kiskun Megyei Levéltár
- Bács-Kiskun Megyei Múzeumi Szervezet
- Az Európai Bizottság Központi Könyvtára
- Az Európai Unió Kiadóhivatala
- Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala
- Informatikai és Könyvtári Szövetség
- Könyvtári Intézet
- Magyar Könyvtárosok Egyesülete
- Magyar Országos Közös Katalógus
- Neumann Ház
- Nemzeti Erőforrás Minisztérium
- Országos Dokumentum-ellátási Rendszer
- Országos Széchényi Könyvtár

Könyvtárak

- HUNOPAC

18. ábra

Hasznos - de frissítendő - linkek

19. ábra
Információk angolul és magyarul

Ahogy azt korábban már említettem, a főoldalon elcsúszva láttam a három idegen nyelvre mutató ikont. Jó, hogy a teljes oldal lefordítására törekedtek, de ez nem mindenhol sikerült maradéktalanul: az angol nyelvi változatról a *Libraries* menüpontra kattintva félig angolul, félig magyarul jelenik meg a könyvtárakhoz kapcsolódó leírás. (19. ábra)

A Katona József Könyvtár honlapja összességében jól tükrözi a könyvtár sokoldalú, színes életét, szolgáltatásait, a bőséges kínálatot, a sokféle rendezvényt, a különféle játékos vetélkedőket, amelyeket részben online, részben pedig hagyományos módon valósítanak meg. Az áttekinthetőség érdekében azonban érdemes lenne jobban tagolni a honlapot, témák szerint címkékkel jellemezni a bejegyzéseket, valamivel kevesebb képi információt elhelyezni, továbbá az említett kisebb technikai hibákat is javítani kell. A visszatérő látogatók tömegei meghálálják a jól gondozott oldalt.

Csorba Győző Könyvtár (Pécs) <http://www.baralib.hu/>

A pécsi Csorba Győző Könyvtár a Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont⁵ része, de külön weboldala van (20. ábra), amelyet letisztult forma és minimális dizájn jellemez, ezért a szolgáltatások könnyen átláthatók. Az oldal felépítése megnyugtató a szemnek, ami erény és hátrány egyaránt lehet, ugyanis bizonyos szempontból idővel unalmassá is válhat. Remélhetőleg ezt ellensúlyozza a sokféle közösségi oldal, amelyekhez a főoldalon lévő logók biztosítják a kapcsolódást.

CSORBA GYŐZŐ KÖNYVTÁR

„A szellemből anyag, majd újra szellem: imé a könyv e köznapi csoda.
Elérhető lesz az elérhetetlen, ha fölveszed, s le nem teszed soha.”
(Csorba Győző)

Közadatok Aktuális Használat Katalógus A Könyvtár Baranyai DigiTár Baranya Háló Kapcsolat Böngésző

Hírek Rendezvények Galéria

Siker a XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencián
2013. április 12.

2013. április 4. és 6. között Egerben került megrendezésre az Országos Tudományos Diákköri Konferencia Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi szekciója. A konferencián az előzetes megmérettetések alapján Simon Eszter, a Csorba Győző Könyvtár olvasószolgálati könyvtárosa is részt vehetett, ahol munkájáért különdíjban részesítették. Munkatársunknak, a többi résztvevőnek és a témavezető tanároknak ezúton is gratulálunk!

Címkék: országos tudományos diákköri konferencia eger simon eszter különdíj

További információ

Sajtó: Az a legjobb, ha parázs viták is vannak
2013. április 11.

Egy éve működik a pécsi Csorba Győző Könyvtár olvasóklubja a Tudásközpontban.

Címkék: sajtó könyvjelző olvasóklub tudásközpont

További információ

Közel jön a Távols-Kelet! - Könyvtári éjszaka a Tudásközpontban
2013. április 10.

A Csorba Győző Könyvtár szeretettel vár minden érdeklődőt 2013. április 24-én 17.00-24.00 óráig a Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpontban. Távolsról és közelszról a Távols-Kelet! Itt a helyed!

Címkék: közel jön a távols-kelet könyvtári éjszaka pécsi origami kör közbiradalom tudásközpont

További információ

Sajtó: Újra nyitott a Retro könyvvásár – videóriport
2013. április 10.

2013. április 6-án a Csorba Győző Könyvtár munkatársai NYOLCVANKETTEDIK alkalommal – megkezdve a 4. évadot – megnyitották a "Retrovárium" kapuját Pécsen, a Király utca 9.-ben.

Címkék: sajtó videó retro könyvvásár

További információ

Keresés...
 a honlapon
 a katalógusban

Szolgáltatásaink

- Baranyai DigiTár
- Baranya Háló
- Helyismeret
- Könyvkötészet
- Közbiradalom
- Napom Lapja
- NEK
- Zeneműtár
- Irodalmi kvíz

Rendezvények

« április »

h	k	s	c	p	s	v
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Korábbi rendezvények

Ajánló

20. ábra

A főoldal

Az oldal a *Drupal* tartalomkezelő rendszerre épül. A hírek felett megjelennek a frissítési, feltöltési dátumok, a lap alján pedig az elérhetőség és a webszerkesztői adatok. A nyitva tartásra vonatkozó mondatot célszerűbb lenne az oldal tetején elhelyezni.

Nincs *Főoldal* menüpont, de talán mindenki számára egyértelmű, hogy a könyvtár logójára kattintva visszajuthatunk a címloldalra. Az oldal betöltődési sebessége és technikai paraméterei alapján a Google PageSpeed 73 pontot adott a

vizsgált időszakban, míg a Pingdom sebességmérője szerint az oldal betöltődéséhez 4,74 másodperc kellett.

Web 2.0-ás eszközök is jelen vannak az oldalon: a cikkek alatt megosztáshoz vezető ikonokat helyeznek el; bejelentkezés után hozzászólási lehetőséget kínálnak az egyes cikkekhez és a galériához. A cikkeket címkékkel is ellátják, ezzel segítve egy-egy téma könnyebb feltérképezését (21. ábra).

21. ábra

Címkék és logók a közösségi oldalakhoz

A gyermekkönyvtári versenyek feladatlapjainál online kitölthető űrlap is elérhető, ami leegyszerűsíti a válaszadást, és remélhetőleg így többen is szívesen csatlakoznak a versenyhez

(22. ábra). Találunk még word formában le-tölthető űrlapokat is, melyeket célszerű lenne valamilyen platform-független internetes megoldással kiváltani.

A helyes megfejtők között minden hónap végén könyvjutalmat sorsolunk ki.

*Kötelező

1. Juhász Gyula vallásos katolikus családból származott. A vézna, félénk fiú ifjúsága olvasással, ábrándozással telt, papi pályára készült. Rendi gimnáziumban érettségizett és kispap lett a 19 éves Juhász Gyulából. De szabad szelleme, életvágya szembeszállt keresztény katolicizmusával, rájött, hogy a papság mégsem neki való. Hátat fordított az egyházi életnek és beiratkozott a budapesti egyetemre magyar-latin szakos tanárnak. Melyik rend kötelekeibe tartozott 1893-1902-ig? *

premontrei
 piarista
 bencés

2. Egyetemi éve alatt (1902-1907) csoporttársai voltak Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, kikkel jó barátságba is

22. ábra

Online kitöltési lehetőség

RSS-csatorna is kapcsolódik az oldalhoz, amire a főoldal alján hívják fel a figyelmet. Számos közösségi oldalt működtetnek: öt Facebook oldal, egy Youtube csatorna és három blog számolható össze, ha behívjuk a *Kapcsolat/Közösségi média* link alatt található összefoglaló oldalt. Ezek a közösségi oldalak változó ütemben frissülnek, de általánosságban elmondható, hogy széles körben és többféle korosztálynak kínál a könyvtár információkat az interneten. Hírlevelet is működtetnek, amit pdf formátumban készítenek és elküldenek a feliratkozók e-mail címekre, ezek archívuma a honlapon is olvasható.

Hívogató a *Használat / Kérdezze a könyvtárost!* menüpont, de sajnos alatta csak a különböző részlegekhez és könyvtárosokhoz tartozó e-mail címeket kapjuk, ezt érdemes lenne űrlap formájúra átalakítani. Felül jól látható helyen van a keresési mező, külön a könyvtári katalógushoz és külön a honlaptartalomra. Részletes

keresés nincs, a kulcsszavas kereső viszont félreinformál: pl. idézőjelek nélkül kerestem rá az „irodalmi vetélkedő” kifejezésre, amire így látványosan 125 találatot kaptam, de hamar kiderült, hogy mindegyik ugyanarra az 5 találatra vonatkozik (23. ábra).

Dizájn szempontjából az oldal letisztult arculatú, kevés képi információval, ami talán nem is hátrány, mert így könnyebben megtalálhatók a fontos információk. Az oldalon használt betűtípus és szövegtagolás jól olvashatóvá teszi az információkat, vakbarát változat azonban nincs. Kevés könyvtár honlapján jelenik meg letölthető arculati elem, itt viszont erre is lehetőséget adnak. A könyvtárhasználati szabályzat csak letölthető formában érhető el, ezért abból érdemes lenne a fontosabb részeket közvetlenül is olvasható formában kiemelni a honlapra. (Talán ezt ellensúlyozza a GYIK, amely a fontosabb kérdések megválaszolásában segít.)

The screenshot shows a search interface with the following elements:

- Keresés** (Search) section with a search bar containing 'irodalmi vetélkedő' and a 'Keresés' button.
- Találatok** (Results) section listing several search results:

Felhívás: Irodalmi staféta - vetélkedő általános iskolásoknak
 2012. február 6. A Csorba Győző Megyei - Városi Könyvtár Körirodalom Gyermekkönyvtára IRODALMI STAFÉTA címmel vetélkedőt hirdet általános iskolai tanulók részére ...
 matina - 2012 feb 20 - 15:51

Irodalmi staféta
 A Csorba Győző Megyei - Városi Könyvtár Körirodalom Gyermekkönyvtára IRODALMI STAFÉTA címmel vetélkedőt hirdet általános iskolai tanulók részére. Az ENSZ 1999-ben február 21 -ét ...
 matina - 2012 ápr 12 - 11:31

Irodalmi staféta 2. forduló
 2012. március 5. Kedves Gyerekek! Felkerült a Irodalmi staféta vetélkedő 2. fordulójának feladatlapja a Gyermekkönyvtár oldalára . A beküldési ha ...
 matina - 2012 már 5 - 13:55

Irodalmi staféta végeredmény
 2012. április 12. A Csorba Győző Megyei - Városi Könyvtár Körirodalom Gyermekkönyvtára Irodalmi staféta címmel két fordulós feladatlapos vetélkedőt rendezett ...
 matina - 2012 ápr 12 - 11:46

Testvérműzsák vetélkedő
 "...ezt a három fogalmat ajánlom tűnődésre: a szülőföld, a valahová tartozás fontosságát, a műveltség szerepét és a jó döntések szükségességét." /Tüskés Tibor/ A Pécs-baranyai Iskol ...
 matina - 2012 feb 10 - 10:58

Navigation: < első < előző ... 17 18 19 20 21 22 23 24 **25**

23. ábra

Keresési eredmények

Az intézmény jelmondata is megjelenik a fejlécben: „*A szellemből anyag, majd újra szellem: imé a könyv e köznapi csoda. Elérhető lesz az elérhetetlen, ha fölveszed, s le nem teszed soha.*” (Csorba Győző)

Leginkább a felnőtt olvasó- és használóközösségnek szánt tartalmak jellemzik a megyei könyvtár oldalát, a gyermekkönyvtárnak és a fiókkönyvtáraknak folyamatosan frissített oldalaik vannak ingyenes tárhelyen, ami országos szinten mindenképpen példaértékű (24. ábra).

24. ábra
Gyerekkönyvtári oldal

Visszatérve a Csorba Győző Könyvtár oldalára: a *Böngésző* menüpontban *Hasznos kulturális linkek* elnevezéssel egy ajánlót, felsorolásszerű linkgyűjteményt találunk. Ez akkor tölti be funkcióját, ha folyamatosan figyelik és frissítik a tartalmát, és törlik az elavult információkat. A honlaphoz idegen nyelvű változat nem készült, pedig érdemes lenne az alapvető információkat a térségben élő főbb nemzetiségi csoportok nyelvén is megjelentetni. Általánosságban elmondható a pécsi könyv-

tár internetes megjelenéséről, hogy jellemzően inkább a közösségi oldalakon található a frissebb információk, a honlapon ezek közül nem mindent jelenítenek meg, de ettől függetlenül az országos mintát nézve mindenképpen jó példákat láthatunk a könyvtárhoz kapcsolódó weboldalak tartalmi és formai jellemzőit tekintve egyaránt. Átláthatóbb, tetszetősebb oldalt sikerült létrehozni, mint amilyen a 2011 előtti (25. ábra) volt.

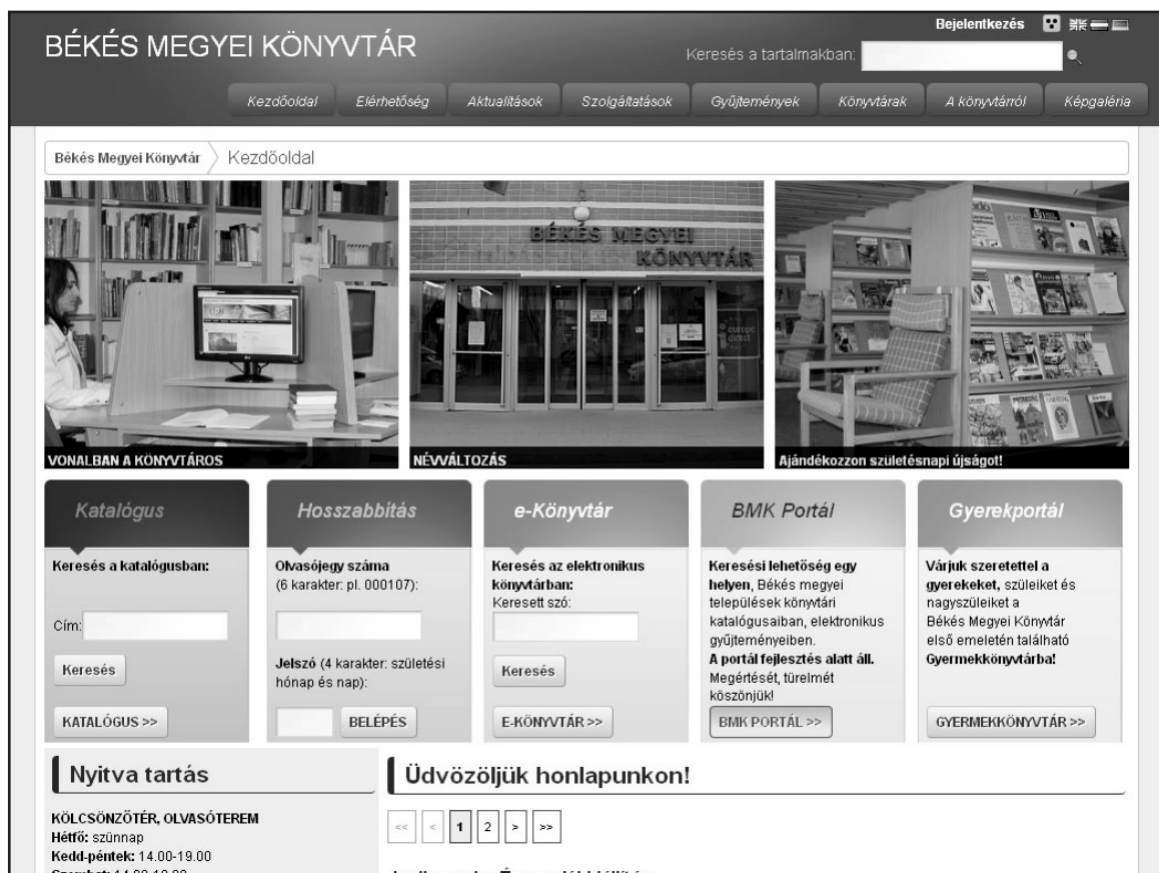

25. ábra
A könyvtár 2011 előtti honlapja

Békés Megyei Könyvtár (Békéscsaba) <http://konyvtar.bmk.hu/>

Ahogy az a honlapról is kiderül,⁶ 2013. január 1-je óta ismét önállóan működő és gazdálkodó intézményként működik a Békés Megyei Könyvtár (BMK). A honlapot keresve először a Békés Megyei Tudásház és Könyvtár elnevezésű oldalt (www.bmtk.hu) találjuk meg, míg a Megyei Könyvtár honlapjának <http://konyvtar.bmk.hu> a címe. Sajnos, a bmk.hu domén is a Tudásház oldalára visz át. (Az ideális az lenne, ha a megyei könyvtár visszakaphatná a bmk.hu

doménnevet, hiszen sokan most is ezen keresik a könyvtárat, miközben – hacsak valaki nem tudja fejből a webcímet – az igazi weboldalra most csak több lépésben lehet eljutni.) A könyvtár honlapjának főoldalán zöldből narancsba futó színvilág fogadja a látogatót. A honlap egészére jellemző, hogy a szerkesztők ügyelnek a felhasználók internetes igényeire, hogy mindent a lehető legegyszerűbben, úrlapokon lehessen elintézni (26. ábra).

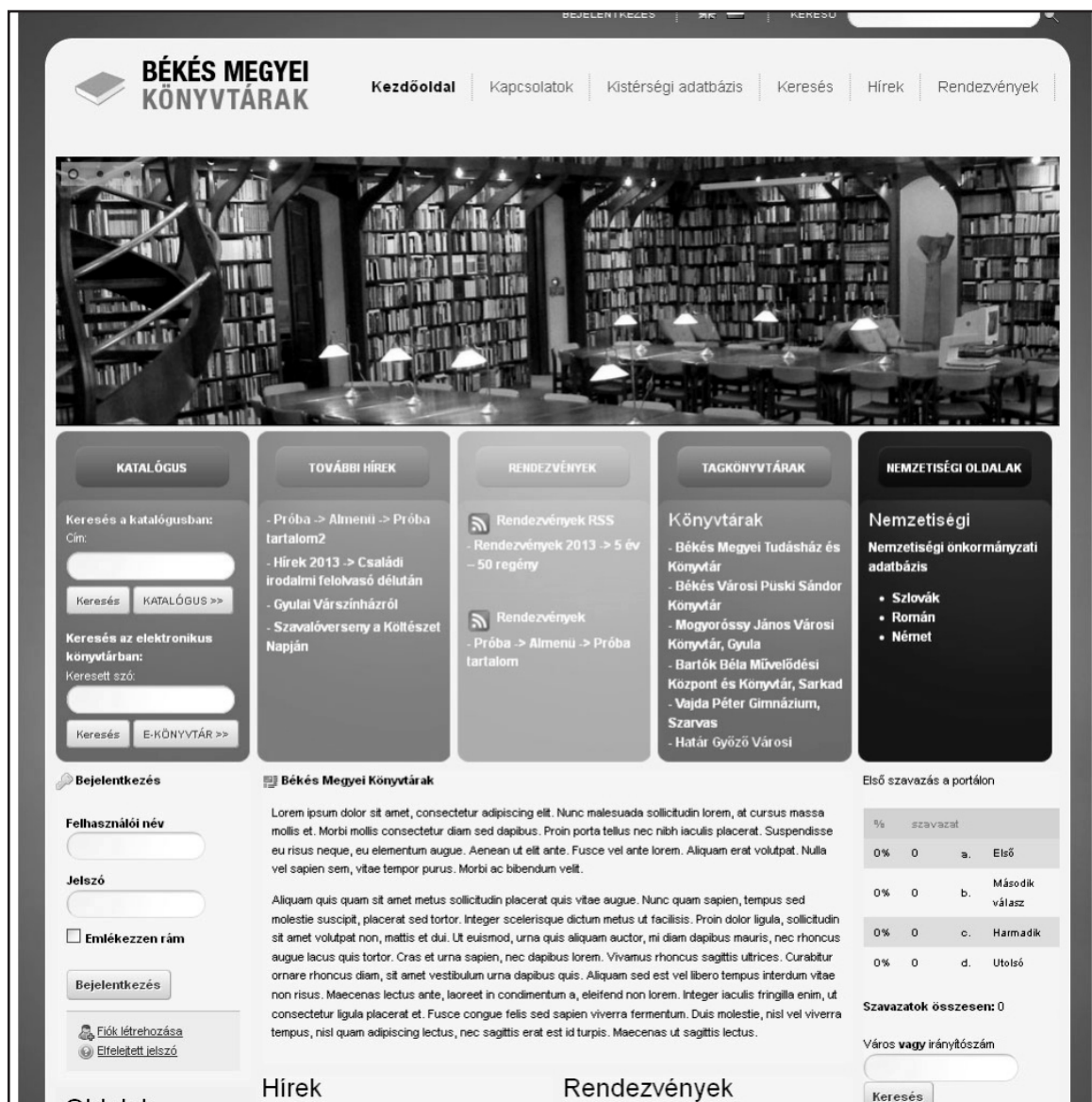

26. ábra

A Békés Megyei Könyvtár kezdőlapja

A BMK Portál az elemzés időpontjában még fejlesztés alatt állt, hiányos volt a tartalma, bár szolgáltatási ízelítőjében és koncepciójában egy

impozáns, izgalmas honlap képe rajzolódik fel. Felépítésében, színvilágában hasonló, mint a megyei könyvtár oldala (27. ábra).

27. ábra
A BMK Portál

A megyei könyvtár honlapja a *Liferay* portál-rendszert használja. Kattintásra csábító az *Impresszum* link az oldal alján, de sajnos nincs alatta tartalom, viszont az ott található oldaltérkép (szintén a láblécben), szinte minden oldal alján

elérhető. Az impresszum kifejezésre rákeresve nem lepődtem meg, hogy kaptam egy találatot (28. ábra). Nyilván technikai hiba, hogy a link alatt nem a keresett szöveg jelenik meg.

28. ábra
Keresés az impresszumra

A könyvtár nyitva tartása jól láthatóan szerepel az oldalon, de az elérhetőségi adatok csak a főmenüből gördíthetők le, ott viszont kétszer is szerepelnek egymástól függetlenül: közvetlenül az *Elérhetőség* menüből és a *Könyvtárról* menüponton belül is (29. ábra). Érdeemes volna vagy az *Impresszum* oldalt kiigazítani, vagy az alapvető elérhetőségi adatokat a főoldalon megjeleníteni, a menüt pedig kissé átstrukturálni.

29. ábra
Ismétlődő adatok a honlapon

A hírek oldalon – ami egyben a honlap főoldala is – folyamatosan új hírek jelennek meg kár, hogy nem látszik a frissítés dátuma, pedig bizonyos híreknél ez is fontos információ lenne.

A 30. ábrán azon kívül, hogy hiányzik a feltöltés dátuma, még egy furcsaságot láthatunk, ez pedig a morzsa navigáció, a nyomvonal morzsa (breadcrumb) kifejezése: „Közös megjelenítő”. A honlapon belüli navigációt a legtöbb tartalomkezelő úgy segíti, hogy a lap tetején (ritkábban az alján vagy mind a két helyen) megmutatja a kiindulóponttól a felhasználó jelenlegi tartózkodási helyéig vezető utat, ami általában a lehető legrovidebb út szokott lenni (31. ábra).

30. ábra
„Közös megjelenítő”

Home / Galleries / Antarctica / Penguins / Gentoo Penguin

31. ábra

A legrövidebb útvonal

A Békés Megyei Könyvtár honlapján a *Közös megjelenítő* kifejezés nemcsak a morzsa navigációban jelenik meg, hanem az oldal címeként is, ami keresőoptimalizálás szempontjából sem megfelelő.

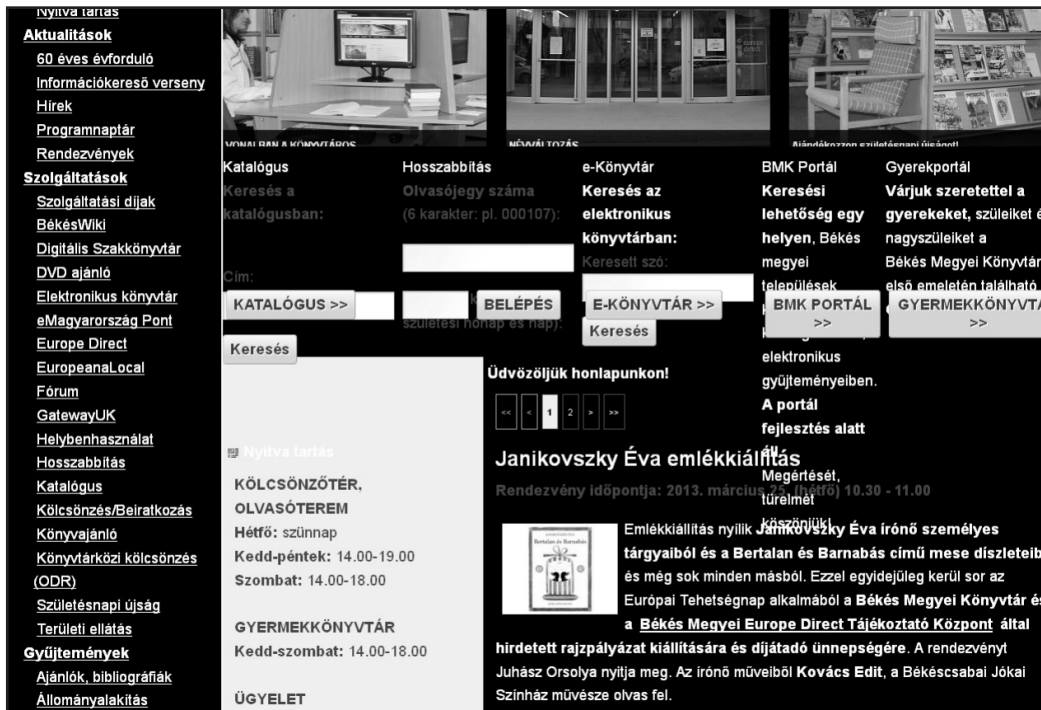
Vakbarát, magas kontrasztú nézetet is létrehoztak (32. ábra), ami azonban néha zavarosan működött. Időnként visszajött a normál nézet, majd egy-két link után ismét a vakbarát felület jelent meg, és azután ettől a technikai hibától nehezen lehetett „megszabadulni”, ami riasztó lehet a számítástechnikában kevésbé járatos felhasználóknak. Erre az lehetne a megoldás, ha a vakbarát felület is tartalmazna egy linket, amivel visszatérhetünk a normál nézethez.

A Google PageSpeed a honlap letöltési sebességét csökkentő technikai megoldásokra 42 pontot adott, míg a Pingdom szerint 5,45 másodperc alatt töltődik be az oldal.

Sokféle Web 2.0-ás eszközzel találkozhatunk az oldalakon barangolva (pl. bejelentkezés után hozzászólási lehetőség, Facebook megosztási eszközök, fórumok stb.). Ezek mellett sok olyan kérdőív, pályázati kiírás, leírás is található az oldalon, melyeket további programok segítségével lehet megtekinteni. (Hosszabb távon hasznos lenne az ilyen letölthető fájlok kiváltása webes űrlapokkal.)

Az intézményi Facebook oldalon kb. kéthetente látható új bejegyzés, amely általában a könyvtár programját népszerűsíti.

A honlap interaktivitását fórum, a könyvtárossal folytatott online chat és kapcsolati űrlapok képezik. Ezek közül a fórumban a tesztüzenetek kivül semmit nem találtam (33. ábra), bár a szándék nemes, ahogy az egyik felajánlott téma címét végigolvassuk: *„Olvasói kávéházunkba bárki betérhet egy jó beszélgetésre könyvekről, irodalomról, művészetekről, csillagászatról, természetről stb. Mindenkit szeretettel várunk egy-egy jó diskurzusra.”*

32. ábra
Vakbarát felület

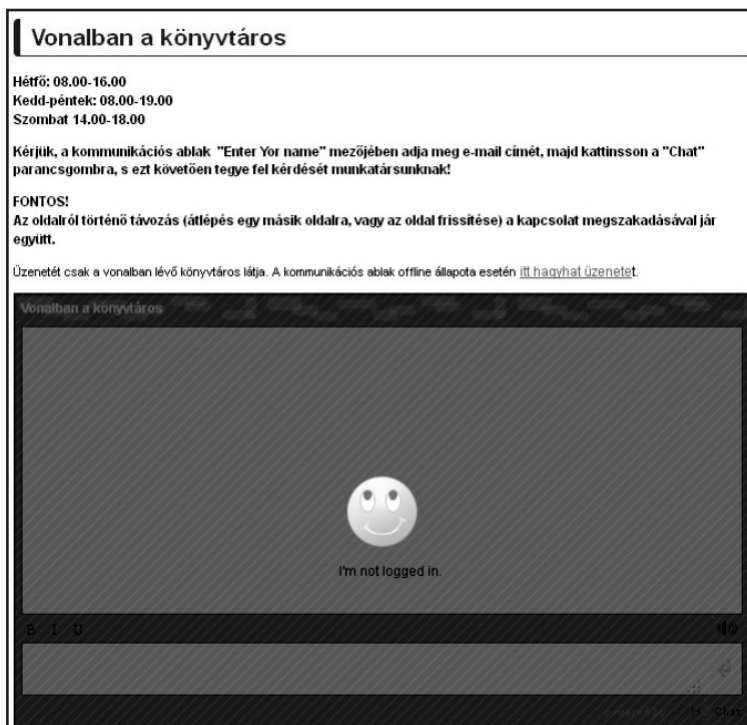
Teszt	Portal Administrator	2012.02.02. 15:14
... RE: Teszt	Ádám Pályi	2013.02.12. 11:29
... RE: Teszt	Ádám Pályi	2013.04.02. 10:28
 <p>Portal Administrator Rangsorolás: Youngling Hozzászólások: 1 Csatlakozás dátuma: 2011.06.01.</p> <p>Legújabb hozzászólások</p>	<p>Teszt 2012.02.02. 15:14</p> <hr/> <p>Ez egy teszt</p>	<p>A szavazáshoz jelentkez be! Jelölés Teteje</p>
 <p>Ádám Pályi Rangsorolás: Youngling Hozzászólások: 2 Csatlakozás dátuma: 2013.02.11.</p> <p>Legújabb hozzászólások</p>	<p>RE: Teszt 2013.02.12. 11:29 válaszként erre: Portal Administrator.</p> <hr/> <p>teszt válasz</p>	<p>A szavazáshoz jelentkez be! Jelölés Teteje</p>
 <p>Ádám Pályi Rangsorolás: Youngling Hozzászólások: 2 Csatlakozás dátuma: 2013.02.11.</p> <p>Legújabb hozzászólások</p>	<p>RE: Teszt 2013.04.02. 10:28 válaszként erre: Ádám Pályi.</p> <hr/> <p>teszt</p>	<p>A szavazáshoz jelentkez be! Jelölés Teteje</p>

33. ábra
Fórum

Ma a fórumok aszinkron kommunikációs csatornaként lassan kimennek a divatból, főleg azokon a honlapokon, amelyek jellemzően kis célközönséget ölelnek fel. Erre reflektálva érdemes volna más csatornákat kínálni a látogatóknak. A honlappal kapcsolatos véleményeket például ne fórum témaként tegyük közzé, mert vagy nem lesznek vélemények, vagy a kezdeti lelkesedés után elhalnak. Sokkal hasznosabb, ha jól kialakított űrlapokon keresztül üzenhetnek nekünk a felhasználók, akik valószínűleg élni is fognak

ezzel a lehetőséggel, különösen akkor, ha választ kapnak a kérdéseikre.

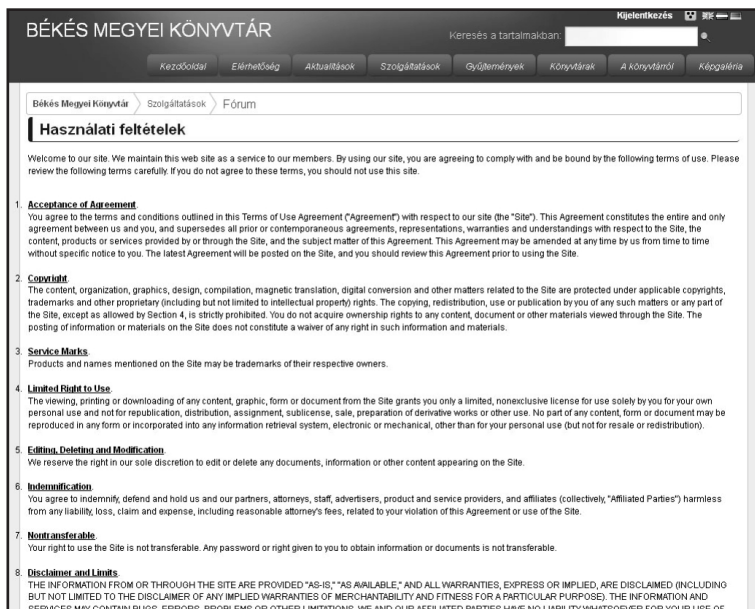
A *Vonalban a könyvtáros* elnevezésű chat-felület ugyan jelzi, mikor érhető el online a könyvtáros, és ez nagyon hasznos is (lenne), csak hogy éppen a meghatározott időben és a tesztidőszakban offline volt a „netkönyvtáros” (34. ábra). Inkább ne jelenítsünk meg azokat a szolgáltatásokat, amelyeket nem tudunk fenntartani, különben csak rontják az intézmény megítélését.

34. ábra
Chat

A honlap különféle interaktív szolgáltatásait csak regisztrált felhasználó veheti igénybe. Zavaró, hogy a regisztrálás után hosszú angol nyelvű lista sorolja a felhasználási feltételeket (35. ábra), amit el kell fogadni. Ez valószínűleg sok felhasználót elriaszt a regisztrációtól, és nem tudja megírni, még ha lenne is véleménye.

A honlapterkép jól áttekinthetővé teszi az oldal menüstruktúráját, a kereső pedig tartalomtípusok szerint rendezve jeleníti meg a találatokat. A keresőt hozzáadhatjuk az Internet Explorer keresőszolgáltatásaihoz, amely érdekes szolgáltatás lehet, ha sokan használják a fenti böngészőprogramot, de ezzel együtt szükséges lenne egy rész-

35. ábra
Használati feltételek angolul

letes keresőszolgáltatás. A dizájn szempontjából jól tagoltnak tűnik az oldal annak ellenére, hogy a tartalom még sok helyen hiányos. A szöveges információk jól olvashatók, a fontosabb részeket félkövér kiemeléssel jelzik. (A címeket, alcímeket esetleg nagyobb betűmérettel még jobban ki

lehetne emelni.) Stilisztikai vagy elgépelésből eredő hibákat, apró technikai malőröket csak elvétve találunk (36. és 37. ábra).

A 36. ábrán látható *Az ODR új honlapja* részről a link is szerepel, csak a felhasználók nem látják, mert rosszul van formázva.

36. ábra
Betűhiba

37. ábra
Technikai hiba

Az oldalon a vizsgálat időpontjában találtam elavult hírt, már lezajlott rendezvényre szóló meghívást, miközben a képgalériában már megtekinthetők voltak a rendezvényről készült fotók. A lefutott események, rendezvények után érdemes lenne a hírt átszerkeszteni, és elérhe-

tővé tenni az esemény összefoglalóját vagy a képgalériát.

Jó megoldás viszont, hogy a gyermekkönyvtári részlegnek külön oldala van, hasonló felépítéssel, mint a könyvtári főoldal, de változatosabb színvilággal (38. ábra).

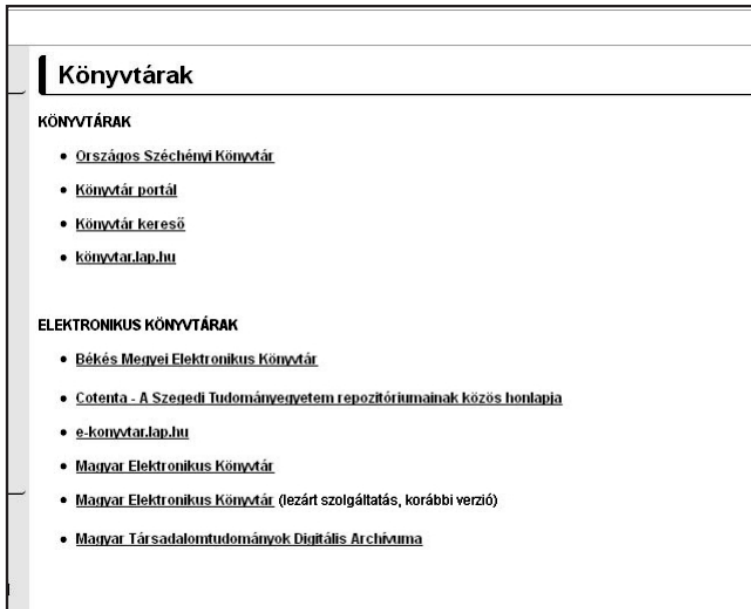

38. ábra
Gyerekkönyvtári oldal

A gyermekkönyvtári honlap mindenképpen ígéretes vállalkozásnak tűnik, de itt is láttam hibás linket. Sok ajánló, felhívás csak pdf formátumban tölthető le, amit nem minden felhasználó tud jól kezelni, letölteni és elolvasni.

A felnőtt könyvtári oldalon a felső menüsorban

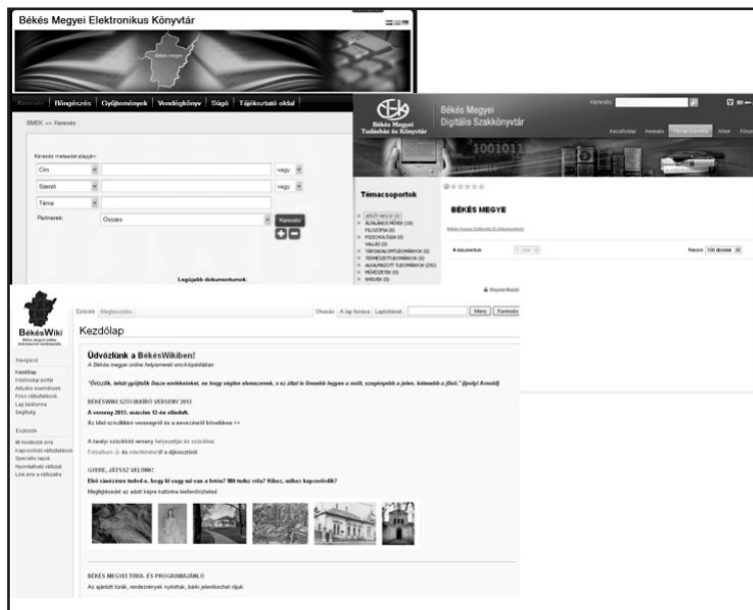
találjuk a *Könyvtárak* menüpontot, ami linkjainló néhány társintézmény és szolgáltatás honlapjára, de nem fedezhető fel benne a rendezőelv, a válogatás szempontja és a frissítés dátuma is hiányzik (39. ábra).

39. ábra
Linkajánló

A nyitó oldal tetején a magyar nyelvű zászlón kívül angol és német zászló szerepel, de nem történik semmi, ha rájuk kattintunk (a fordítások még nem készültek el). Áttekintve a honlap szolgáltatásait, néhány helyen még érezhető a kidolgozatlanság annak el-

lenére, hogy nagyon sok hasznos kezdeményezés indult el, és számos tematikus portált hoztak létre (40. ábra). Reméljük, a hagyományos munkák mellett a sok adatbázis és tematikus oldal gondozására is lesz lehetősége a Békés megyei kollégáknak.

40. ábra
Tematikus portáloldal

Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár (Miskolc) <http://www.rfmllib.hu/>

A könyvtár honlapját megnyitva egy *Drupal*-ban felépített, jól áttekinthető, hagyományos elrendezésű, bal és jobb oldalon menüdobozokat tartalmazó oldallal találkozhatunk. Azonnal szembeütnek balra az európai uniós pályázatokhoz kapcsolódó vállalás: „virtuális tudástár”, illetve „megyei tudástár” kialakítása konzorciumi keretben.

Az egyes híreknél megjelenik a frissítés dátuma, egyéb technikai paraméter sehol nem található, a webszerkesztő elérhetősége sem.

Mivel az oldal fő szerkezete az aloldalakon nem változik, nem lehet eltévedni a linkek között. A szerkesztők ügyeltek arra is, hogy a felső menüsorban található, külső oldalakra mutató hivatkozások új böngészőablakban nyíljanak meg.

Az oldal letöltési sebességét és technikai megoldásait a Google PageSpeed 27 pontra értékelte, ami kicsit kevésnek tűnik (41. ábra). Ezt alátá-

masztja a Pingdom sebességmérője is: több mint 7 másodperc kell az oldal betöltődéséhez.

A frissítési dátumon kívül egyéb közösségi információ-megosztási lehetőséggel itt nem találkozunk, kizárólag a képmegosztó felületükön. Könnyen megtévesztő lehet az átlagolvasó számára az oldal szerkesztőinek készített bejelentkezési ablak, alatta az elfelejtett jelszó linkkel, mert a használok számára nincs regisztrációs lehetőség. (Talán csak link formájában, egy kevésbé frekvenciált helyen is megtalálható lehet a bejelentkezési oldalra vezető link.)

Ha *Internet Explorer* böngészőben hívjuk be a *Könyvtár történetének* oldalát, egy bővítménytelepítő üzenetet (42. ábra) kapunk, ami azért jelenik meg, mert a teljes szöveget egy MS Word dokumentumból másolták be, nem törődve azazal, hogy ez számos hibát okozhat a megjelenésben, és lassítja is a betöltődést.

Az intézmény történetét bemutató oldalakat érdemes lenne idővonalon⁷ ábrázolni (43. ábra), mert ez – azon túl hogy látványosabb és könnyebben értelmezhető – jobban felkelti a figyelmet, mint a hagyományos lineáris bemutatás.

PageSpeed Insights— www.rfmllib.hu/ ESL

Overview **Átméretezett képek kiszolgálása**

Critical Path Explorer Properly sizing images can save many bytes of data. [Learn more](#)

High priority (6)

Improve server response t...
 Átméretezett képek kis...
 Optimalizálja a képeket
 Engedélyezze a tömörítést
 Használja ki a böngésző ...
 Egyesítsen képeket CSS ...

Low priority (5)

JavaScript csökkentése
 Kicsinyítsa le a CSS-t
 JavaScript-elemzés elhal...
 HTML lekicsinyítése
 Tegye a CSS-t a dokume...

Already done! (17)

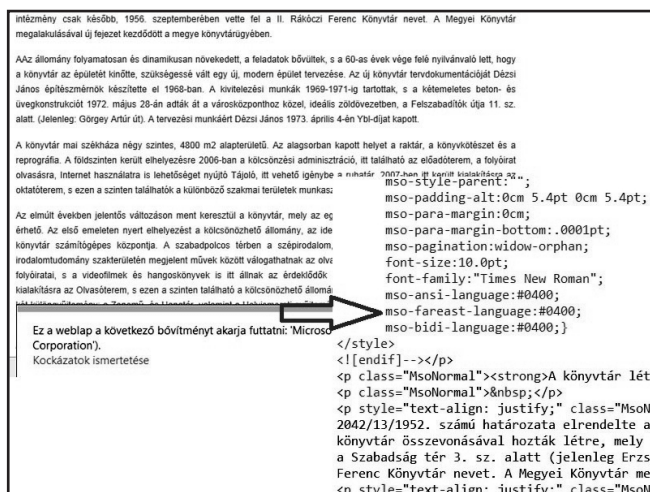
Adjon meg Vary: Accept...
 Adjon meg egy karakterk...
 Avoid a character set in t...
 Avoid landing page redire...
 Erőforrások kiszolgálása ...
 Gyorsítótár-érvényesíté ...
 Határozza meg a kép mé...
 Hosszú ideig futó scripte...

Suggestions for this page

A következő képek át lettek méretezve HTML-ben vagy CSS-ben. Átméretezett képek kiszolgálásával 1,1MiB megtakarítás érhető el (74% csökkenés).

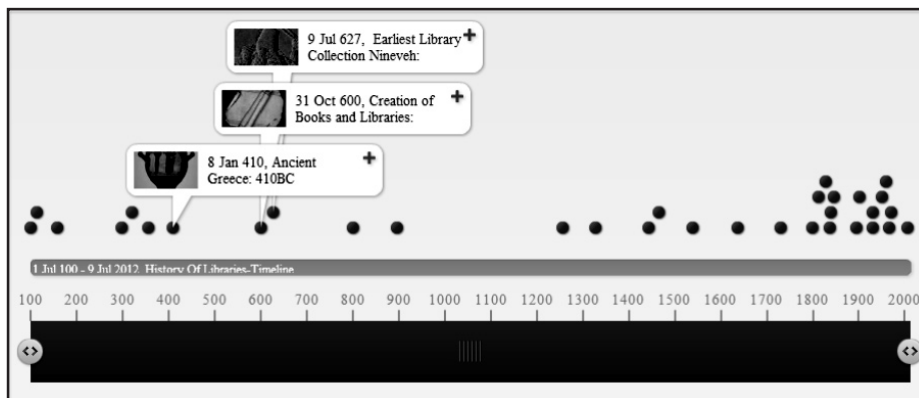
- <http://www.rfmllib.hu/sites/default/files/image0002.jpg> átméretezve HTML-ben vagy CSS-ben 303x439 méretről 180x261 méretre. Átméretezett kép kiszolgálásával 479,3KiB megtakarítást érhet el (64% csökkenés).
- http://www.rfmllib.hu/_miskolc_logo_color.jpg átméretezve HTML-ben vagy CSS-ben 1 004x531 méretről 155x82 méretre. Átméretezett kép kiszolgálásával 138,9KiB megtakarítást érhet el (97% csökkenés).
- <http://www.rfmllib.hu/sites/default/files/fiesta2013.jpg> átméretezve HTML-ben vagy CSS-ben 845x251 méretről 450x134 méretre. Átméretezett kép kiszolgálásával 134,5KiB megtakarítást érhet el (71% csökkenés).
- http://www.rfmllib.hu/_investor_logo_color.jpg átméretezve HTML-ben vagy CSS-ben 1 004x531 méretről 155x82 méretre. Átméretezett kép kiszolgálásával 101,5KiB megtakarítást érhet el (97% csökkenés).
- http://www.rfmllib.hu/_kiralyiany_kiralyf_kepzo_130.jpg átméretezve HTML-ben vagy CSS-ben 640x430 méretről 200x134 méretre. Átméretezett kép kiszolgálásával 75,3KiB megtakarítást érhet el (90% csökkenés).
- http://www.rfmllib.hu/_emagyarorszaglogo_0.jpg átméretezve HTML-ben vagy CSS-ben 745x253 méretről 200x68 méretre. Átméretezett kép kiszolgálásával 65,3KiB megtakarítást érhet el (92% csökkenés).
- http://www.rfmllib.hu/sites/default/files/bdk_logo.gif átméretezve HTML-ben vagy CSS-ben 488x531 méretről 150x163 méretre. Átméretezett kép kiszolgálásával 60,2KiB megtakarítást érhet el (90% csökkenés).
- <http://www.rfmllib.hu/sites/default/files/woeressandor.jpg> átméretezve HTML-ben vagy CSS-ben 200x281 méretről 100x141 méretre. Átméretezett kép kiszolgálásával 12,6KiB megtakarítást érhet el (74% csökkenés).
- http://www.rfmllib.hu/sites/default/files/z50_alex1.jpg átméretezve HTML-ben vagy CSS-ben 250x250 méretről 200x200 méretre. Átméretezett kép kiszolgálásával 6,6KiB megtakarítást érhet el (37% csökkenés).
- http://www.rfmllib.hu/_borsoodabaujzemplen.png átméretezve HTML-ben vagy CSS-ben 600x394 méretről 140x92 méretre. Átméretezett kép kiszolgálásával 6KiB megtakarítást érhet el (94% csökkenés).
- http://www.rfmllib.hu/_large_uszt_logok.jpg átméretezve HTML-ben vagy CSS-ben 180x180 méretről 155x155 méretre. Átméretezett kép kiszolgálásával 5,9KiB megtakarítást érhet el (26% csökkenés).
- http://www.rfmllib.hu/sites/default/files/s_sw_hc.png átméretezve HTML-ben vagy CSS-ben 45x38 méretről 21x18 méretre. Átméretezett kép kiszolgálásával 2,5KiB megtakarítást érhet el (77% csökkenés).

41. ábra
 A betöltődési sebesség mérése

42. ábra

Bővíténtelepítő üzenet

43. ábra

Idővonal bevezetése

Csak nemrégiben készült el a Zenemű- és Médiatár Facebook-oldala,⁸ így komoly közösségi életről még nem lehet beszámolni, de várjuk, hogy a későbbiekben hasznos tartalmakat osztanak meg a felhasználókkal.

A könyvtár portáljának menüpontjai között eldugva szerepel az MSN lehetőség,⁹ melynek keretében a nyitva tartás ideje alatt a felhasználók közvetlenül kérdezhetnek a tájékoztató könyvtárosoktól. Erre a szolgáltatásra érdemes lenne jobban felhívni a figyelmet.

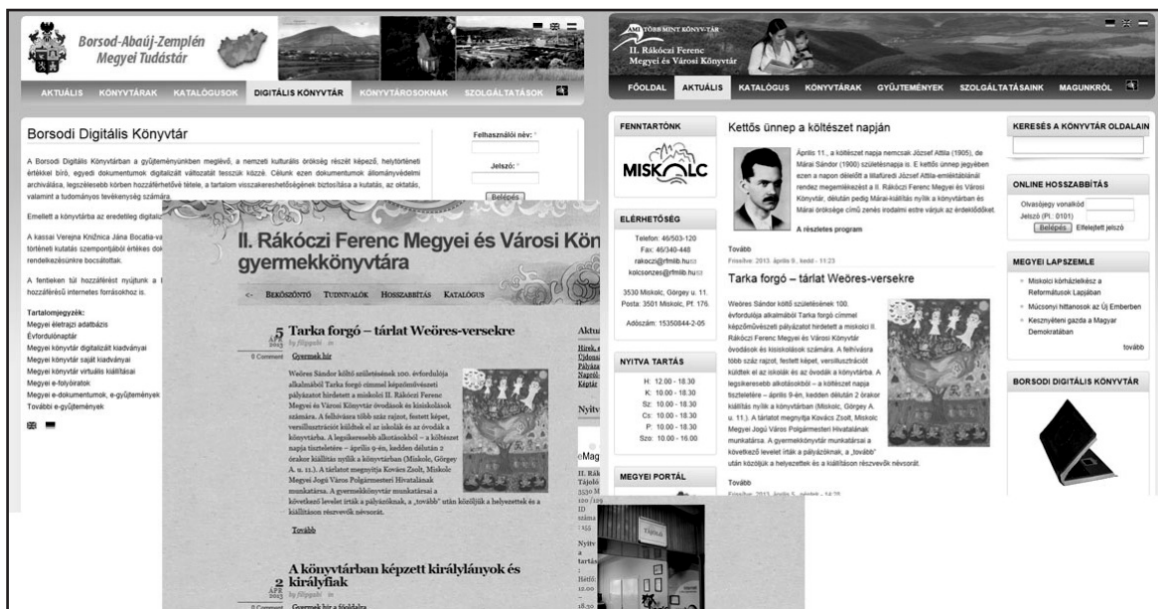
A Szolgáltatásaink menüpont alatt található Feltevételek link elvisz arra az oldalra, ahol felsorolják, milyen szolgáltatásokat vehetünk igénybe könyvtári regisztrációval és regisztráció nélkül.

A felsorolásban ott látható az online beiratkozás is (kár, hogy még nem él a link). Ez a megoldás egyedülálló a megyei könyvtárak között.

Egyéb interaktív lehetőséget nem találunk a honlapon, nincs hírlevél-szolgáltatás, és a cikkekhez sem lehet hozzászólni.

Az oldalon részletes keresőt használhatunk. Honlaptérkép ugyan nincs, de a Szolgáltatásainkból nyíló Szolgáltatásaink menüpont alatt a könyvtár teljes kínálata megtalálható, némelyikük linkelt formában is.

Segíti a honlaptalátogatót, hogy ugyanazt a tartalomkezelő rendszert és struktúrát használják valamennyi oldalon (44. ábra), csak más és más dizájnnal.

44. ábra

Azonos tartalmi struktúra, változó dizájn

A honlapon megjelenő szöveges információknál néhány helyen elírás látható, ettől függetlenül könnyen értelmezhető, jól megfogalmazott írással találkozhatunk. A kiemelt híreket az oldal tetején piros keretben helyezték el.

Folyamatosan frissítik az oldalakat, bár a vizsgált időszakban voltak olyan linkek is, melyek nem mutattak tartalomra. Ezeket nem érdemes hosszú távon így hagyni, csak abban az esetben, ha ezzel valamilyen speciális céljuk van.

A gyermekrészlegnek külön oldalt készítettek, ami a célcsoportnak megfelelően más külalakkal rendelkezik, de vannak rajta olyan tartalmak is, amelyek nem feltétlenül gyermekeknek szólnak: pl. a gyermekkönyvtáros műhely, ami a *Felnötteknek* jelzést kapta, és jobb helye lenne a felnötteknek szóló honlapon, azon belül is a könyvtárosoknak szóló részben.

Visszatérve a felnötteknek szóló honlapra: nem biztos, hogy van értelme a *Főoldal* menüpontnak, ha az *Aktuális* menüpont ugyanoda, a hírekhez ugrik. A hírek és egyéb újdonságok, tehát a friss tartalmak az Aktuális menüpontba kerültek; külön szerepel a *Katalógus*, külön a megyei könyvtárak oldalai, külön az egyéb gyűjtemények.

A megyei és a városi könyvtár nemrég történt összevonásából következően még előfordulnak kisebb következetlenségek a honlapon, de ezek nyilván gyorsan kiszűrhetők, és hamarosan egysegesíthető a felület.

Az oldalak kialakítói ügyeltek arra, hogy könnyen megtalálható legyen a könyvtár elérhetősége (e-mail, postai cím, telefonszám, nyitva tartás), és mindezek a főoldalra kerültek.

Kifejezetten linkgyűjteménnyel nem találkoztam, de a *Gyűjtemények* rész alatt lévő oldalak némelyikén megjelentek külső oldalakra, szolgáltatásokra mutató hivatkozások. Ezek hasonló jegyeket viselnek, mint ami más könyvtári honlapokon is tapasztalható: vigyázni kell, mert könnyen elavulhatnak, változhatnak a linkek, vagyis folyamatosan ügyelni kell az ilyen linkgyűjtemény aktualitására. A főoldalon szerepel az angol és német nyelvre utaló zászló, de csak a portál által generált tartalmakat fordították le, a saját létrehozott tartalmakat nem.

A *B-A-Z Megyei Tudástár* oldal (bazkonytar.hu) részletes elemzésére e tanulmányban nincs mód, de gyakrabban frissített, élőbb oldalnak tűnik, mint a megyei könyvtár oldala. (Bár ott is vannak olyan szolgáltatások, amelyek elsöre

érthetetlennek tűnnek, nem kapcsolódik hozzájuk magyarázat.)

A *Könyves kérdések* oldal nagyon jó kezdeményezés, érdemes lenne kicsit interaktívabbá tenni. Összességében a honlap alapján érződik, hogy a megyei tudástárra sok energiát fordítanak a kollégák: nehéz lehet meghúzni a határt a megyei portál és a tudástár portálja között. Idővel érdemes lenne a kettőt jobban összekapcsolni, így az egyikben meglévő hasznos szolgáltatások (pl. a katalógushasználatról készített videó) integrálhatók lehetnének a másik portálba.

Balassi Bálint Megyei Könyvtár (Salgótarján)

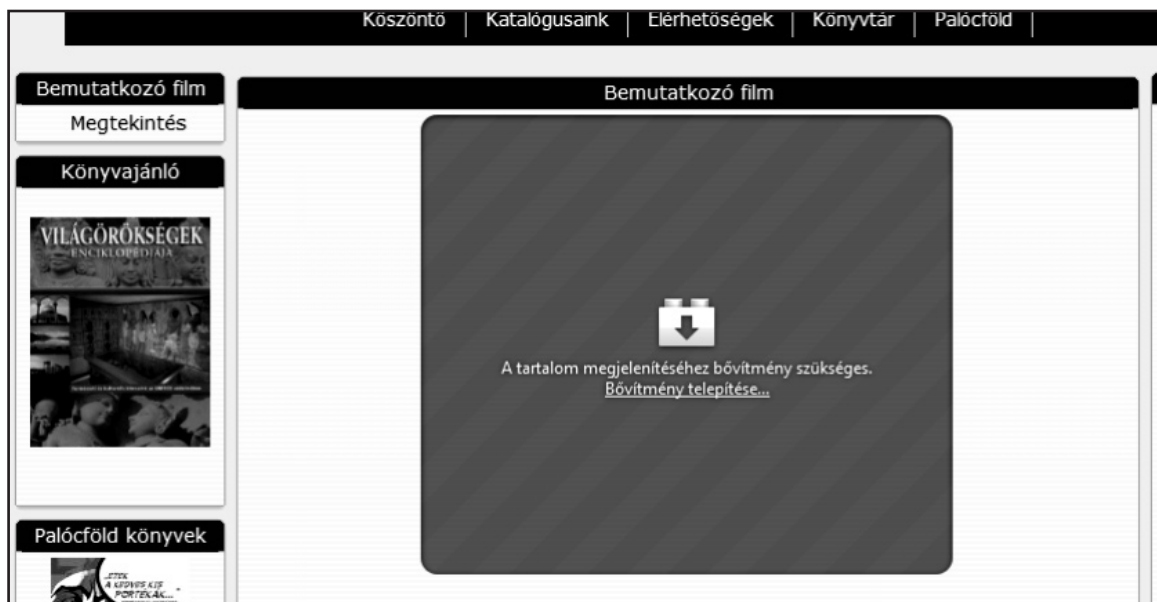
<http://www.bbmk.hu>

A Nógrád megyei könyvtár honlapján a képek dominálnak, balra könyvajánló, jobbra pedig a rendezvényeken készült fotók sorakoznak. Baloldalon legfelül egy bemutatkozó filmet nézhettem volna a könyvtárról, ha a videó plat-

form-független megoldással került volna fel a honlapra, így azonban csak a *Bővítmény telepítése* üzenetet kaptam. (45. ábra)

A lap alján balra sorakoznak az európai uniós támogatásokhoz kapcsolódó bannerek, jelezve, hogy a könyvtár több konzorcium tagjaként más könyvtárakkal együtt jelenleg is aktívan részt vesz az uniós pályázatokban.

Technikailag az oldal az *e107-es tartalomkezelő rendszerre* épül, de nincs RSS-csatorna. A főoldalon a rendezvényekhez kapcsolódó képanyagot, plakátokat láthatjuk. Ezen a honlapon is megfigyelhető, hogy a képanyag túlzottan dominál. A fotók többsége sokszor kis felbontású, egyes részletek, személyek alig vehetők ki; némelyikük rossz fényviszonyok között készült, sötét összhatást kelt, így az oldal még a „fotóblog” funkciót sem tudja betölteni. Mivel a felkerült információk mellett nincsenek dátumok, csak következtetni lehet, hogyan frissül a honlap az újabb események fotóival. Sajnos, e fényképeknek a feltöltése sem sikerül mindig, amiről a 46. ábra tanúskodik.

45. ábra

A bemutatkozó videó előtt bővítményt kellene telepíteni

46. ábra

Hibásan töltődő képanyag

Nem jó megoldás, hogy a fejlécben csak képi formában szerepelnek az elérhetőségi adatok (47. ábra), és nem tudni, mit jelent a „korlátozott szolgáltatással” kifejezés.

Ez a megoldás ugyanis sem a mobilinternetezők, sem a látássérültek szempontjából nem megfelelő, mert a képek betöltése nélkül egy sivár oldalra jutunk, ahol a fejlécben csak az animáció látszódik (48. ábra)

A webmester elérhetősége nem jelenik meg a honlapon, csak a könyvtár munkatársainak e-mail és telefonjegyzeke. Jó ötlet viszont az

Írjon nekünk! menüpont, de azt javasoljuk, hogy alatta egy kapcsolat-felvételi űrlap jelenjen meg, ahonnan azonnal lehet kérdést vagy észrevételt indítani (szemben a jelenleg postai úton vagy a könyvtár központi e-mail címén várt észrevételekkel).

Az oldal átalakításakor érdemes teljesen át-szervezni a tartalmat; most túl hierarchikus a menüszervezet, és sok kigördülő almenüponttal találkozunk. Fontos lenne, hogy a főoldalra link vezessen vissza, hiszen az aktuális tartalmak ott találhatóak.

47. ábra

Képként megadott elérhetőségi adatok

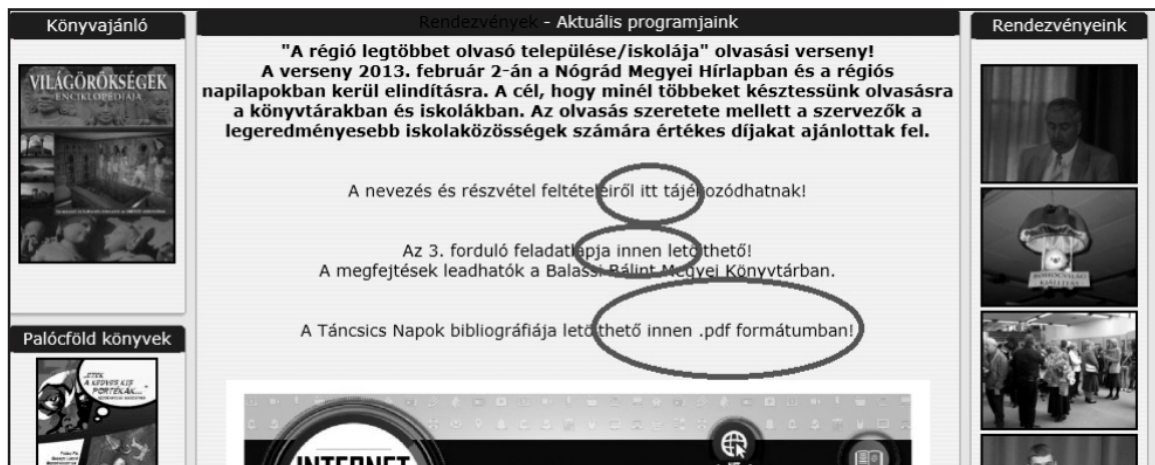

48. ábra

Ha nem töltődik be a kép

Az oldal betöltődési sebességét a Google PageSpeed szolgáltatás képtelen volt mérni: hibaüzenettel leállt. A Pingdom sebességmérője 6,86 másodperc alatt töltötte le a 14,7 MB-nyi adatot tartalmazó oldalt. (Ez nyilván a sok képi információ miatt van így.) Ezért lenne fontos, hogy a rendezvényekkel kapcsolatos hír ne az elkészült plakát képe legyen, hanem olyan szöveg, amely mellett a képanyag mellékletként letölthető formában jelenik meg.

A könyvtár honlapja nem kínál regisztrációs lehetőséget vagy más egyéb interaktív szolgáltatást, nincs keresési lehetőség és nem találtam honlap-térképet sem. Dizájn szempontjából gyengíti a honlapot a sok kép és banner, mert ezek között a könyvtár arculata nehezebben körvonalazódik, egyedül a bordó szín tűnik fel időről időre meghatározó elemként. Az is nehezíti az információkhoz való hozzáférést, hogy sok tartalom csak pdf formátumban tölthető le a honlapról (49 ábra).

49. ábra

PDF-letöltések felkínálása

A könyvtár történetét bemutató, jellemzően szöveges anyagot érdemes lenne kiegészíteni valamilyen látványosabb, interaktív felülettel, amihez jól használható Web 2.0-ás szolgáltatás a timetoast.com oldal korábban már említett idővonal-készítője.

Itt is láttam elavult tartalmat (pl. az előző év rendezvény-naptárát, amit egy későbbi megtekintéskor már töröltek). Nem lehet elégszer hangsúlyozni, milyen fontos a tartalmak folyamatos ellenőrzése és frissítése, hogy ne maradjon az oldalon hibás hivatkozás, a linkajánlóban nem működő hivatkozás. Egy korábbi honlap-változtatban hozzá lehetett szólni a hírekhez, de ez a lehetőség már teljesen eltűnt. A Facebookra folyamatosan kerülnek fel új információk a könyvtárról, miközben a honlapon mintha kicsit „megállt volna az élet”. A honlapon egyébként nincs utalás a könyvtár Facebook oldalára annak ellenére, hogy a közösségi oldalt rendszeresen frissítik: megjelennek rajta a könyvtári rendezvények plakátjai, illetve alkalmanként egy-egy

wikipédia bejegyzés megosztása is. Erről az oldalról nézve sokkal „élőbbnek” tűnik a könyvtár internetes megjelenése.

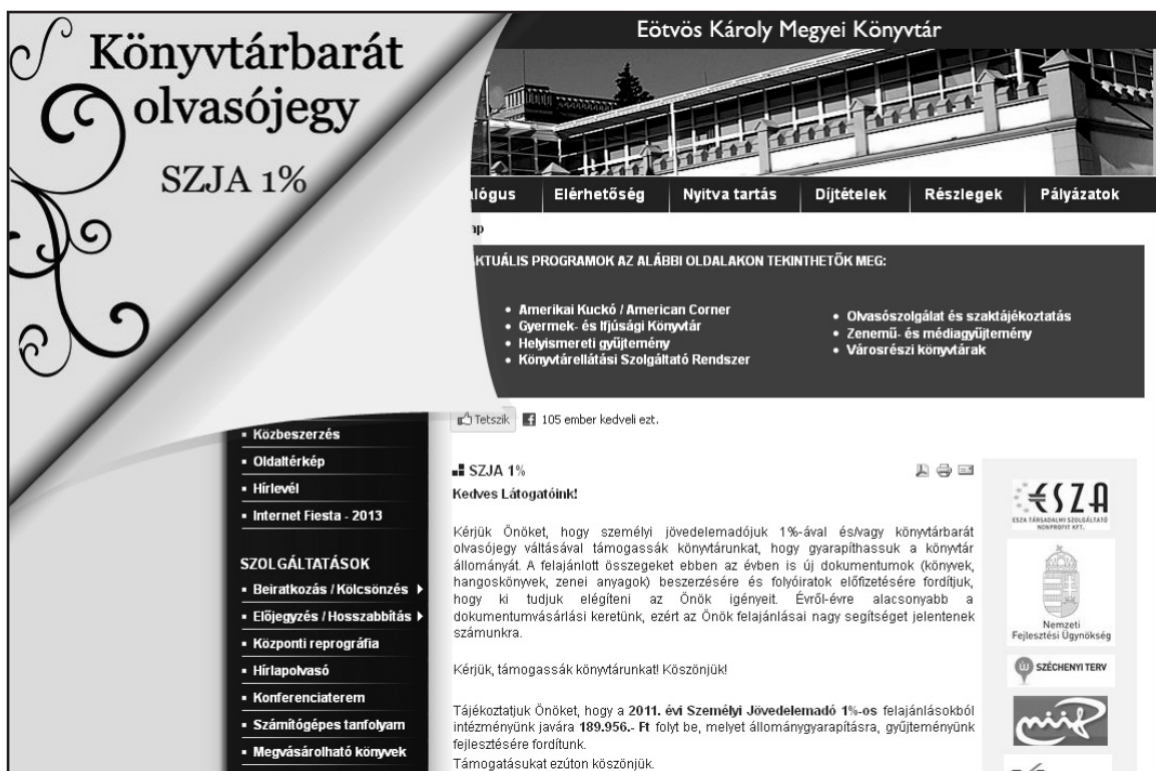
Külön gyermekeknek szánt honlap nincs, de néhány szöveges oldalt szentelnek a gyermekkönyvtári szolgáltatás leírásának, ami viszont a digitális nemzedék számára nem igazán könyvtárba csalogató felület.

„Ütősebb” lenne a honlap, ha a tartalom elrendezésében következetesebben alkalmazott logika érvényesülne. Esetleg gondolják át az „aktuális” kifejezés többféle használatának helyességét (pl. az aktuális könyvtári jogszabályok oldalon), mert a látogatónak ez a szó elsősorban a legfrissebb hírt, kurrens szerzeményt, információt jelenti. Fontos lenne a honlap és a közösségi oldal egységes frissítése vagy olyan koncepció kidolgozása, amely a látogatók számára is egyértelmű és követhető, ezáltal a könyvtár jobban megmutathatná sokszínűségét, amely egyébként a rendezvényeken készült fotók tanúsága alapján nyilvánvaló (50. ábra).

50. ábra

Gazdag programajánlat a honlapon

51. ábra
Érdekes megoldású nyitólap

Eötvös Károly Megyei Könyvtár (Veszprém) <http://www.ekmk.hu>

A Veszprém megyei könyvtár honlapja jó elrendezésű, könnyen átlátható; a néhány éve átalakult új portálon is megtartották a régi honlap bordó színét, ami a könyvtár arculatának része volt eddig is. Érdekes a bal felső sarokban található animáció, ami ugyan nem egyedi fejlesztés – hiszen a Joomla! típusú oldalaknál találkozhatunk vele, olyan, mint egy kinyitható könyvlap –, de az új látogatók figyelmét mindenképpen megragadja (51. ábra).

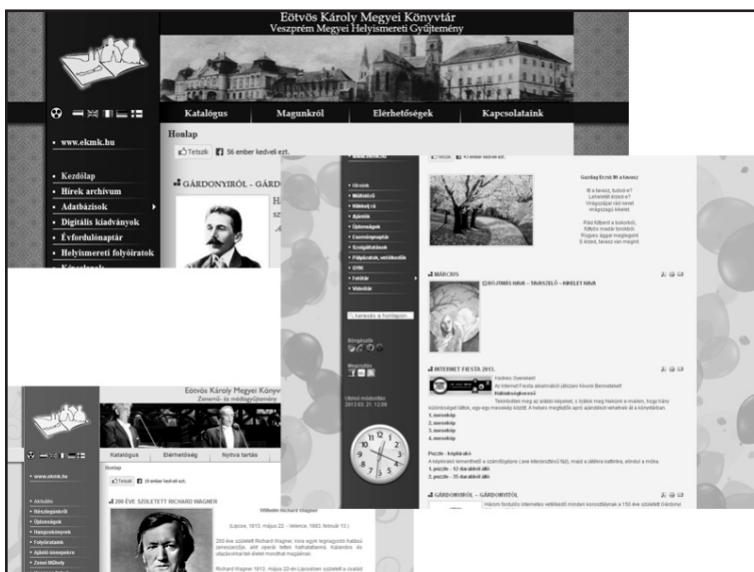
Az oldal a Joomla! tartalomkezelő rendszert használja, és többféle böngészőre optimalizálták (ezek logói megtalálhatók balra a menüsor alatt). Ugyanitt és csak itt helyezkedik el – külön a hírek alatt nem – a frissítés dátuma is. A baloldalon láthatjuk még a közösségi megosztásra alkalmas ikonokat, valamint az RSS-csatorna elérhetősé-

gét. Az oldal böngészését nagymértékben segíti a morzsa-navigáció. A honlap betöltődési sebessége megfelelő. A Pingdom tesztelője a vizsgált időpontban átlagos betöltődési sebességet mért (8,53 másodperc).

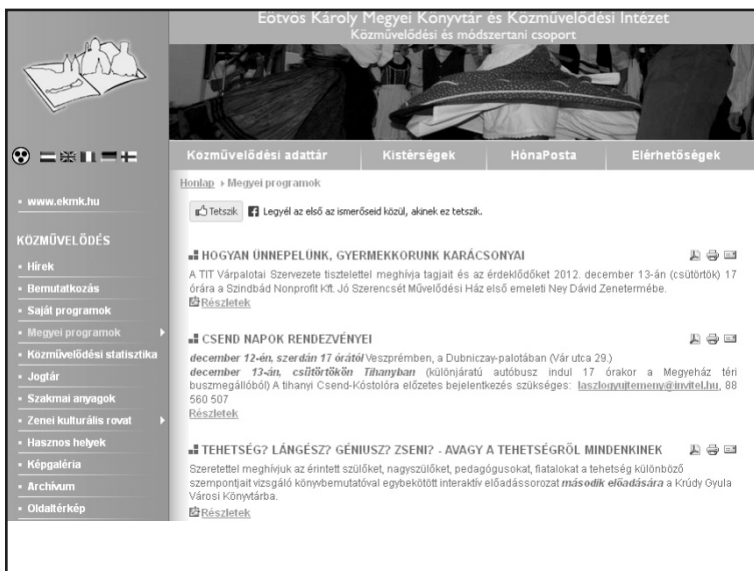
Ha megtekintjük a *Részlegek* menüpont alatt található oldalakat, többféle, azonos elrendezésű, de más színvilágú oldallal találkozhatunk, ilyen például a gyermekrészleg oldala, a zenei részleg oldala, vagy a KSZR oldala. A változó színvilág ellenére mégis egységesnek mondható a könyvtár internetes arculata, ebben segít az egységes elrendezés, és az intézményt szimbolizáló logó is. Az oldalak színei néhol talán túl mélyek, sötétek, de túlzó vagy nem odaillő grafikai elem alig van rajtuk. (A későbbiekben talán érdemes lenne megszerezni, egy-egy szóval elkülöníteni a jobb oldalon található logókat, amelyek között támogató szponzor, pályázati forrásra utaló és más könyvtár partner ikonja is megtalálható.) Az óra szimbólumként való megjelenítése a

honlapon (52. ábra) érdekes megoldás, de nem biztos, hogy mindig maradásra ösztönző hatású: mi a könyvtár gyerekrészlegéhez kapcsolódó oldalon találkozhatunk egy viszonylag nagyméretű órával, ami az idő múlását is jelzi, de arra is készítheti a látogatót, hogy minél hamarabb hagyja el az oldalt.

Rövid böngészés után két olyan oldalt is találtam, amely vagy nem frissül (53. ábra), vagy az elrendezése miatt félrevezető (54. ábra). Azokat az oldalakat, amelyeket erőforrás hiányában nem tudunk frissíteni, érdemes ideiglenesen levenni a honlapról, hogy ne keltsen a látogatókban negatív benyomást.

52. ábra
Óra megjelenése a honlapon

53. ábra
Nem frissülő oldal

54. ábra

Tájékoztató a képzésekről

Egy adott célból létrehozott „microsite” esetében is fontos betartani a felhasználóbarát struktúrát (pl. elkerülni az üres oldalakat), amellyel egyrészt ésszerű keretek között tarthatjuk az oldal méretét, másrészt pedig a látogatók azonnal átlátják, milyen célból jött létre az oldal, vannak-e rájuk vonatkozó részek, vagy más csoportoknak szól a tartalom.

Az 54. ábrán látható oldal szerkezete alapján nem teljesen egyértelmű, hogy az oldalon szereplő képzések közül amelyeket ajánlják a felhasználóknak, és melyek azok, melyeken csak a kollégák vehetnek részt. (Utóbbi esetben még kérdéses: mi kerül majd a *Tematika*, *Összefoglaló tananyag* stb. aloldalakra, hiszen a felsorolt tanfolyamok más intézmények szerzői joggal védett képzései.)

A könyvtár főoldalán található hírek pdf formátumban letölthetők, nyomtathatók, e-mailben továbbküldhetők, ezen kívül a teljes oldal megosztható a népszerű közösségi oldalakon, sőt igény szerint az RSS-csatornára is feliratkozhatunk. A könyvtár egyébként Facebook és iwiw közösségi oldalt is működtet, amelyeket rendszeresen frissít.

Az *Eseménynaptár* üresnek látszik: így nincs értelme erre egy menüpontot fenntartani. Más menüpontok alatt található információkat viszont folyamatosan frissítenek (például az *Alapdokumentumok* követik a könyvtár életében történt változásokat). A *Hírek* archívum-szűrési lehetősége, a böngészhető *Oldaltérkép*, valamint az oldal keresője együttesen biztosítják, hogy a látogatók a friss és archív híreket és egyéb oldalakat egyaránt megtalálhassák. A *Gyermekkönyvtári részleg* honlapján található linkgyűjteményt érdemes lenne címkéssel ellátni, ezáltal könnyebb lenne a visszakereshetőség.

A könyvtár *hírlevelet* is működtet, amelyre a honlapon lehet feliratkozni, illetve elolvashatók a korábbi számok. A honlapon az elérhetőségi adatok mellett kapcsolatfelvételi űrlapot is találunk, ez felhasználóbarát megoldás ahhoz, hogy az olvasók írhasanak a könyvtárnak.

A hazai megyei könyvtárak között mindenképpen példaértékű a vállalt feladat: annak a több száz oldalnak a gondozása, amit ez a sok honlap együttesen kitesz.

Jegyzetek

1. <https://developers.google.com/speed/>
2. <http://tools.pingdom.com/fpt>
3. A Könyvtári Intézet az európai uniós pályázati kiírásokhoz igazodva akkreditált továbbképzések formájában és elismert szakemberek segítségével igyekszik átadni azokat az ismereteket, amelyek a hatékony portálfejlesztéshez (<http://ki.oszk.hu/content/interaktiv-portalok-uzemeltetese-konyvtari-kornyezetben>), platformfüggetlen eszközök alkalmazásához (<http://ki.oszk.hu/content/webkettes-keszsegek-a-mindennapi-online-informacioaramlasban>, <http://ki.oszk.hu/content/webes-kompetenciak>), ergonómikus weboldalak kialakításához (<http://ki.oszk.hu/content/kulturalis-es-kozhasznu-tartalmak-internetes-megjelenitese>) szükségese-
 sek, így a könyvtárhasználók információs igényeit magas színvonalon elégíthessük ki (<http://ki.oszk.hu/content/minoseg-ertekelese-a-konyvtarban>).
4. <https://www.dropbox.com/>
5. <http://www.tudaskozpont-pecs.hu/>
6. <http://konyvtar.bmk.hu/tortenet/>
7. <http://www.timetoast.com/>
8. <http://goo.gl/FA4eZ>
9. http://www.rfmliib.hu/szolgalattasok_msn

Könyvajándék a Magyar Könyvtárosok VII. Világtalálkozóján

Az Országgyűlési Könyvtár, az Országos Széchényi Könyvtár és a Könyvtári Intézet által közösen rendezett Magyar Könyvtárosok VII. Világtalálkozó (Budapest, 2013. május 28–29.) első napján Kövér László, a magyar Országgyűlés elnöke ünnepélyes keretek között adta át

Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben című 21 kötetből álló könyvsorozatot a rendezvényen részt vevő 22 határon túli könyvtárnak. A sorozat egy 1886-tól folyamatosan megjelent mű reprintje, amelynek eredeti kiadása is megtalálható a Bod Péter Megyei Könyvtár állományában – adta hírül Szonda Szabolcs, a sepsiszentgyörgyi könyvtár igazgatója.

(Forrás: IFLA-HUN, 2013. július 8. László Anna híre alapján)

Gondok a könyvtári kölcsönzések utáni jogdíjak fizetésével

Bár 2013 májusában hosszas késés után megindult a könyvtári kölcsönzés után járó szerzői jogdíjak kifizetése, a módosított államháztartási törvény szerint a jogdíjra szánt összeggel ezentúl nem évente, hanem havonta kell majd elszámolni, ami nehéz feladat elé állítja a Magyar Irodalmi Szerzői Jogvédő és Jogkezelő Egyesületet (MISZJE).

Az egyesület igazgatója az EMMI-vel és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalával megkezdte az egyeztetést a megoldásról. Az elfogadott szabályok szerint mintegy háromezer szerző kaphat ilyen jogdíjat, amelynek maximális összege százezer forint.

Az idei 90 milliós összegből eddig mintegy száz szerző kapta meg a jussát.

(Forrás: Index, 2013. júl. 15.- az MTI híre alapján)

„A digitális felvilágosodás felé”

Az ARROW program és az OSZK – digitalizálás, szerzői jog, innovatív megoldások

DANCS Szabolcs

2012. október 18-án az Országgyűlési Könyvtárban (OGYK) az e-könyvek könyvtári kölcsönzéséről rendeztek vitafórumot¹. Az eseményen szó esett egy európai kezdeményezésről is, amelynek célja a kereskedelmi forgalomban nem lévő (out-of-commerce²) kiadványokkal, mindenekelőtt az árva művekkel kapcsolatos szerzői jogi kérdések tisztázását jelentősen megkönnyítő informatikai rendszer létrehozása. Ekkoriban már több hónapos múltra tekintett vissza az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) és az ARROW (Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works towards Europeana) program magyarországi megvalósításában érdekelt szervezetek közötti együttműködés. E cikk arra vállalkozik, hogy a szakmai nyilvánosságot tájékoztassa a program közelebbi mibenlétéről és az elért eredményekről. Az ARROW bemutatása egyben jó alkalom a könyvtári digitalizálás

tágabb jogi környezete és a felmerülő innovatív megoldások ismertetéséhez.

1. Bevezetés

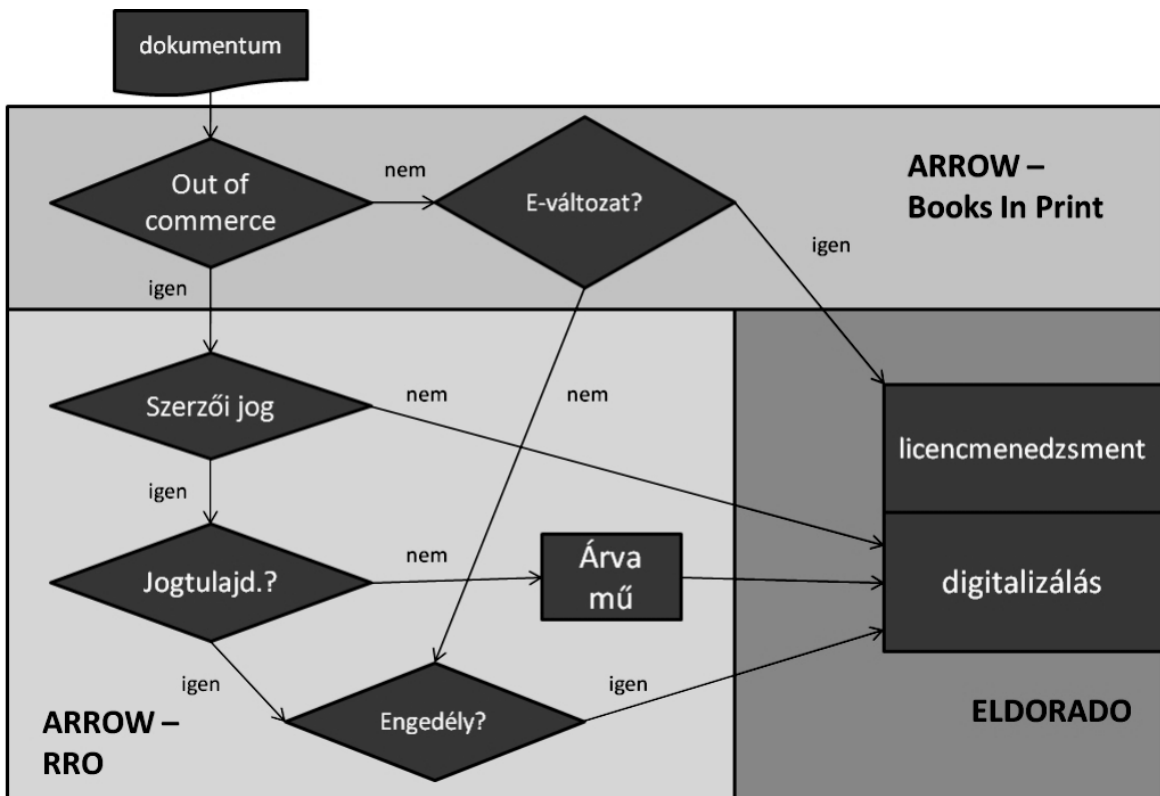
Az ARROW, pontosabban a program kiterjesztésének tekintendő ARROW Plus kezdeményezés ismertetésének további aktualitást kölcsönöz, hogy egy héttel az OGYK-ban rendezett konferenciát követően fogadták el *Az Európai Parlament és a Tanács 2012/28/EU irányelve az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól*³ című dokumentumot, melyben hivatkoznak az ARROW-ra mint az árva művekre vonatkozó jogi információk egyik lehetséges forrására. Neelie Kroes, az Európai Bizottság alelnöke, az európai digitális napirend biztosa egy 2011-es, az ARROW program eredményeit ismertető

brüsszeli konferencián⁴ arról beszélt⁵, hogy a program, miközben a jogvédett tartalmak hozzáférhetővé tételének támogatásával megteremti egy új gazdasági aktivitás alapjait, a kultúra területén is jelentős előrehaladást hozhat nagy mértékben járulva hozzá a Bölcsék Tanácsa (*Comité des Sages*) által *Új Reneszánzként* fémjelzett korszak eljövételéhez⁶. Jelen tanulmány címét egy interjúból⁷ kölcsönöztem, amely *Dominique Lacroix* blogján látott napvilágot, és arra szerettem volna utalni vele, hogy a tömeges digitalizálással kezdetét vevő Új Reneszánsz az „újrahasznosítható” információk elterjesztésével egy olyan, szellemileg inspiratív közeget hoz létre, amely megfelelő háttere lehet egy új korszak, a digitális felvilágosodás kibontakozásának.

2. A háttér

Az Európai Unió digitális könyvtárainak i2010 kezdeményezése (*i2010 Digital Library Initiative*) 2005-ben indult az európai digitális menetrend részeként. Célkitűzése az európai kultúra és tudomány forrásműveinek a felhasználók minél szélesebb köre számára történő hozzáférhetővé tétele, valamint e forrásoknak a jövő generációi számára való megőrzése.

Kulcskérdésként vetődik fel – mind a digitalizálhatóság, mind a hozzáférhetőség tekintetében – a művek jogi státuszának tisztázása, illetve mindelelőtt annak kiderítése, hogy a digitalizálásra kijelölt dokumentum kereskedelmi forgalomban már nem kapható (out-of-commerce) kiadványnak tekintendő-e.

1. ábra

A digitalizálás jogi folyamatának sematikus ábrája

2.1 Out-of-commerce művek

A közgyűjteményekben őrzött, kereskedelmi forgalomban már nem kapható (out-of-commerce) kiadványok digitalizálásáról és hozzáférhetővé tételéről szóló, 2011 szeptemberében napvilágot látott egyetértési megállapodás⁸ a szükséges engedélyek (licencek) kiadását a közös jogkezelő szervezetek hatáskörébe utalja, egyszerűsített kiköti, hogy ezek tagjai és döntéshozói között az érintett szerzőknek és kiadóknak jelentős számban kell képviseltetniük magukat. Az elképzelés szerint a jogtulajdonosok és a digitalizálást végző közgyűjtemények önkéntes alapon kötött megállapodások formájában határozzák meg a jogtulajdonosok díjazását és a digitális tartalmak felhasználásának lehetséges módjait. Hasonlóképpen, a szerződő felek közösen hivatottak dönteni arról, hogy egy kiadvány out-of-commerce-nek minősül-e, vagy sem, illetve együtt kell meghatározni azoknak a műveknek a körét, amelyekre az adott megállapodás vonatkozik. (Egy mű out-of-commerce voltának megállapításakor támaszkodhatnak a Books in Print adatbázisok tartalmaira. Ezekről bővebben ld. később.) A nyilatkozat értelmében a digitalizálási projekteket már a projekt előkészítési szakaszában széles nyilvánosság előtt kell kommunikálni, hogy az érintettek még az előtt dönthessenek a hozzájárulásukról, hogy a digitalizálásra és felhasználásra sor került volna.

2.1.1 A francia jogi szabályozás

Franciaországban a 2012-es évtől jogszabály⁹ rendelkezik az out-of-commerce könyvek digitális felhasználásáról. A törvényt, egyedülálló volta miatt, érdemes néhány mondatban ismertetnünk.

A jogszabály, amelynek hatálya a 2011 január 1-eje előtt Franciaországban megjelent, jelenleg sem kereskedelmi forgalomban, sem nyomtatott vagy elektronikus formában való megjelenés alatt nem lévő könyvekre terjed ki, előírja egy szabadon és ingyenesen hozzáférhető, az out-of-commerce könyvek (livres indisponibles) adatait számon tartó nyilvános adatbázis létrehozását,

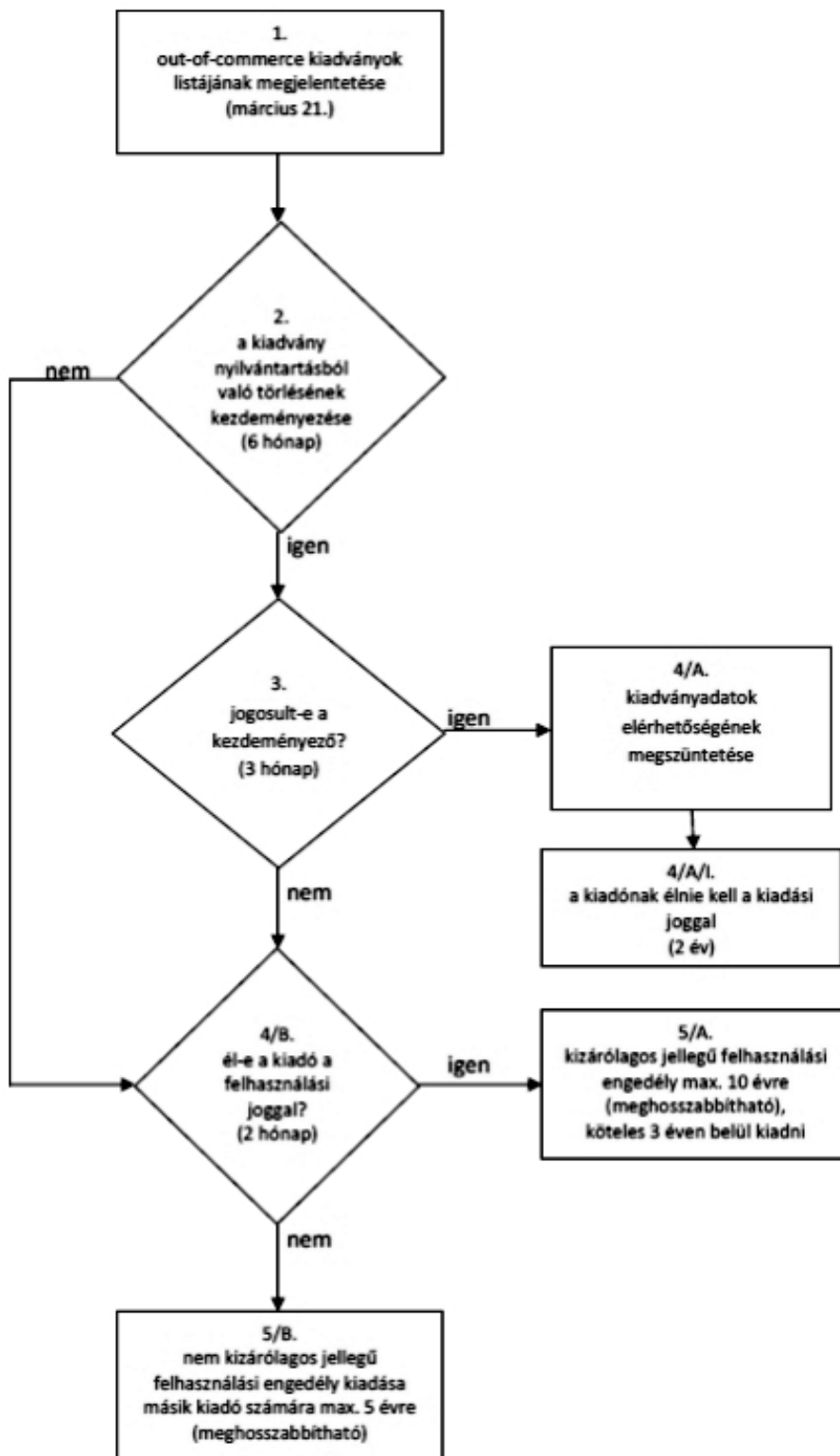
amelynek üzemeltetését, aktualizálását a Francia Nemzeti Könyvtár (*Bibliothèque nationale de France*, BnF) hatáskörébe utalja.

Egy könyv nyilvántartásba kerülését bármely személy kezdeményezheti. A szerzőknek és kiadóknak a nyilvántartásba kerülést követően hat hónap áll rendelkezésükre, hogy az adott művet töröltsék az adatbázisból, ellenkező esetben a sokszorosítás és a digitalizálás engedélyezésének joga átszáll egy a kulturális miniszter által megjelölt jogkezelő szervezetre. A jogkezelő ezután írásos ajánlatot tesz a nyomtatott kiadásra vonatkozó jog tulajdonosának, amely alapján utóbbi kizárólagos jelleggel, tíz évre szóló, megújítható licencszerződést köthet a digitális formában történő megjelentetésre. A piacra ilyen módon visszakerülő művek jogdíjainak begyűjtését és méltányos szétosztását a törvény egy olyan közös jogkezelő szervezet feladataként írja elő, amelyben szerzők és kiadók egyenlő módon képviseltetik magukat. Ahogy a Francia Írószövetség (*Société des gens de lettres*, SGDL) és a Francia Kiadók Szövetsége (*Syndicat national de l'édition*, SNE) e tárgyban kiadott angol nyelvű közös közleményében¹⁰ fogalmaz, a jogszabály lehetőséget biztosít a kiadók és szerzők számára a korábban kiadott művek másodszori kereskedelmi forgalmazására, valamint az ebből származó, őket megillető jogdíjak megszerzésére.

2.1.1.1 A gyakorlat

A törvényben előírt, szellemesen Registre des livres indisponibles en réédition électronique (= kereskedelmi forgalomban nem kapható, elektronikus formában újra kiadott könyvek nyilvántartása), azaz ReLIRE-re (értsd: *újraolvas*) keresztelt adatbázist¹¹ a BnF 2013. március 21-én indította el.

A törvényi előírás szerinti gyakorlatot a következő ábra illusztrálja:

2. ábra

A francia out-of-commerce törvény alkalmazása

1. a BnF minden év március 21-én frissíti a kereskedelmi forgalomban nem lévő kiadványok nyilvántartását; a kezdeti 2013-as feltöltés során 60 000 cím került fel; (a könyvtár fontolgatja az ARROW rendszert a kiadványok out-of-commerce státuszának ellenőrzésére);
 2. hat hónap áll a szerzők és kiadók rendelkezésére, hogy kezdeményezzék egy adott mű törlését a nyilvántartásból;
 3. a kormány által megbízott közös jogkezelő szervezet a kérvény benyújtását követő három hónap alatt megvizsgálja, hogy a kezdeményező rendelkezik-e a mű felhasználásának jogával, és így indokoltan kéri-e a mű nyilvántartásból való törlését;
 - 4/A. amennyiben a közös jogkezelő megállapítja, hogy a kezdeményező rendelkezik a mű felhasználására vonatkozó jogokkal, a BnF megszünteti az érintett kiadvány adatainak elérhetőségét az out-of-commerce kiadványok nyilvántartásában, a kiadó ugyanakkor köteles az ezt követő két év alatt a felhasználási jogát érvényesíteni (4/A/I.);
 - 4/B. ha a kiadvány nyilvántartásban való megjelenését követő hat hónap során a felhasználásra jogosult szerző vagy kiadó nem emel kifogást, a közös jogkezelő felajánlja a kiadói jog aktuális tulajdonosának, hogy kössön újabb megállapodást a felhasználásra vonatkozóan;
 - 5/A. ha a kiadó él a lehetőséggel, újabb, kizárólagos jellegű felhasználási engedélyre tehet szert legfeljebb tíz évre, ez az engedély azután meghosszabbítható, ebben az esetben ugyanakkor köteles három éven belül kiadni a művet;
 - 5/B. ha a kiadó nem él a lehetőséggel, a jogkezelő a felhasználásról megállapodást köthet más kiadóval, legfeljebb öt évre, nem kizárólagos jelleggel.
- Mindez idő alatt a szerző bármikor kezdeményezheti a műve kivonását a közös jogkezelésből.

2.1.1.2. A francia jogi szabályozás kritikája

Az out-of-commerce könyvek felhasználásáról szóló törvényt a kihirdetésétől kezdve érték kritikák. A szerzői jogok védelmére alakult *Le Droit du Serf*¹² szervezet két tagja, *Sara Doke* és *Yan Ayerdhal* 2013 májusában jogorvoslati kérelmet¹³ (ún. „recours pour excès de pouvoir”-t, azaz hatáskörtúllépés miatti keresetet) nyújtott be a törvény alkalmazására vonatkozó rendelettel¹⁴ szemben. Érveik szerint a rendelet nincs összhangban sem a Berni Egyezményben¹⁵, sem a Szellemi Tulajdon Világszervezete Szerzői Jogi Szerződésében¹⁶, sem pedig Az emberi jogok európai egyezményében¹⁷ foglaltakkal. A kérelem a nyilvántartásba vétel opt-out típusú szabályozásával szemben az alakszerűséghez nem kötöttség elvét hozza fel (az elvről bővebben 2.2.1.1). Míg ugyanis az opt-out eljárás mód azt jelenti, hogy a nyilvántartásba vétel az érintett hozzájárulása nélkül valósul meg, és a nyilvántartásból való törlés utólagos kérelemre történik, addig az említett elv értelmében a szerzői jogok gyakorlásának az alakszerűségtől (értsd: regisztrációtól) függetlennek kell lennie. A Berni Egyezménynek ugyancsak ellentmond, hogy a jogszabály a jogosulttól követeli meg a szerzőség bizonyítását, holott az egyezmény szerint (15. Cikk (1)): „Ahhoz, hogy az ezen Egyezmény által védelemben részesített irodalmi és művészeti művek szerzőit az ellenkező bebizonyításáig ilyenként tekintsek, következképpen a bitorlók ellen az Unióhoz tartozó országok bíróságai előtt törvényesen eljárhassanak, elegendő, hogy műveiken nevük a szokásos módon fel legyen tüntetve. E bekezdés abban az esetben is alkalmazható, ha ez a név álnév, mihelyt a szerző által felvett álnév semmi kétséget nem hagy személyazonosságát illetően.”

A jogorvoslati kérelem kitér arra, hogy a törvény és a vonatkozó rendelet a kiadói érdekeknek kedvez, amikor lehetővé teszi, hogy a kiadók a szerzők hozzájárulása nélkül jussanak hozzá a digitális kiadások jogaihoz. Szembe megy továbbá a szabályozás az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelvével¹⁸, amikor az annak 5. cikkében meghatározott szerzői jogi

kivételeken túl egy új kivételt hoz létre (a korlátozások és kivételek kérdéséről lásd bővebben: 2.2.1.2 Korlátozások és kivételek). A beadvány felhívja továbbá a figyelmet arra az ellentmondásra, amely a rendelet és a törvény tartalma között húzódik. Míg utóbbi előírja, hogy bárki javasolhat kiadványokat a non-commerce művek nyilvántartásába, addig előbbi egy tudományos bizottság hatáskörébe utalja a könyvlista összeállítását. A kérelem szerzői ebben szintén a kiadói érdekek érvényesülését látják a szerzők érdekeinek érvényesülésével szemben.

A közigazgatási vitákban eljáró Államtanács a kérelmet 2013 júniusában jóváhagyta, ezután két hónap áll a kormányzat rendelkezésére, hogy arra válaszoljon¹⁹.

A ReLIRE adatbázis elindulása a külföldi kiadói szövetségek figyelmét is felkeltette, miután – a hangoztatott koncepció ellenében – fordítások is felbukkantak a non-commerce kiadványok listáján.

2.2 Szerzői jogi kivételek

2.2.1 Árva művek

Különböző becslések léteznek arra nézve, hogy a könyvtári állományokban található „digitalizálásra váró” művek mekkora hányada tekinthető „árvának”. Egyes vélekedések úgy tartják, hogy a könyvek körülbelül 20%-a tartozik ebbe a halmozatba²⁰. A *British Library* szerint²¹ a könyvtár állományában található jogvédett művek 40%-áról mondható el, hogy a jogosultja vagy ismeretlen, vagy ismert ugyan, de a tartózkodási helyét nem lehet megállapítani. Az írott kultúra termékeihez való széles körű hozzáférhetőség igénye, illetve a nagy digitalizálási projektek előtérbe helyezték az árva művek problémáját, és a megkövetelt, évszázados szerzői jogi rendszer újragondolására kényszerítették a terület szakértőit. *Michel Barnier*, az Európai Bizottság belső piacért és szolgáltatásokért felelős biztosa az európai digitális közöspiac (EU digital single market) megteremtésének szükségességét hangsúlyozva a szerzői jog által érintett négy célterületet emelt ki, ezek: a közös jogkezelés, az árva mű-

vek, az audiovizuális művek online terjesztése, és a jogalkalmazás kikényszerítése.²² *Takeshi Hishinuma* japán szerzői jogi szakértő egy teljes könyvet szentelt az árva művek problémájának. Könyvében – ahogy annak ismertetéséből²³ is kiderül – az alakszerűséghez nem kötöttség elvének dinamikus értelmezésére fekteti a hangsúlyt. Mit jelent ez közelebbről?

2.2.1.1 Az alakszerűséghez nem kötöttség elvének felülvizsgálata

Az alakszerűséghez nem kötöttség elvét a Berni Egyezmény vonatkozó passzusa (5. Cikk (2)) így határozza meg: „*E jogok élvezete és gyakorlása nincs kötve semmiféle alakszerűséghez és független attól, hogy a mű a származásának országában védelem alatt áll-e. Ennélfogva – az ezen Egyezményben foglalt kikötéseken kívül – a védelem terjedelme, valamint a szerzői jogainak védelmére biztosított eszközök igénybevétele tekintetében kizárólag annak az országnak a törvényei irányadók, ahol a védelmet igénylik.*”

Az elv a 19. században született, és célja – a jogtörténet tanúsága szerint – mindenekelőtt a szellemi tulajdon nemzetközi védelmének biztosítása. Az alakszerűség, azaz a művek, illetve tulajdonjogok regisztrációja ennek értelmében csak akkor megengedett, ha támogatja a nemzetközi védelmet, vagyis ösztönözhető, de az alakszerűséghez nem kötöttség elvével szembe megy a kötelezővé tétele. Ezzel összhangban az elv dinamikus értelmezése az önkéntes regisztrálás ösztönzésére fekteti a hangsúlyt, mivel amennyiben a szerzőség vagy jogosultság vélelme nemzetközileg elfogadott (szerzői jogi, illetve mű-) nyilvántartásokon alapul, megvalósul a védelem határokon átívelő volta, amely a fent említett nemzetközi védelmet szolgálja. Mindez ösztönzőleg hat a szerzőkre, illetve a felhasználók is könnyebben megtalálják a jogosultakat.

A művek és jogtulajdonosaik regisztrációja ugyanakkor nem az egyedüli üdvözítő megoldás, hanem – legalábbis *Takeshi Hishinuma* szerint – ki kell egészülnie a tulajdonjog nyilvánosság tételének ösztönzésével, a korlátozásokra és kivételekre vonatkozó új normák bevezetésé-

vel (vagy az eddigiek módosításával), a szerzői jogvédelem idejének csökkentésével, valamint egy nemzetközi nyilvántartó rendszer felállításával (vö. <http://www.globalrepertoiredatabase.com/>).

2.2.1.2 Korlátozások és kivételek

A szellemi tulajdon univerzális jellege vagy területhez kötöttsége jelenleg is vita tárgya, így egyhamar nem várható, hogy nemzetközileg elfogadott és alkalmazott jogszabályok fognak minket eligazítani a szerzői jogi kérdésekben. Miután az évszázados, megkövesedett normák sérthetetlennek tűnnek, a téma hivatott szakértői is másfele tapogatóznak, a jelenlegi norma keretei között keresve a megoldásokat. Ezek a törekvések jellemzően a különböző szerzői jogi egyezményekben (Berni Egyezmény, Egyezmény a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól (TRIPS)) lefektetett *korlátozások és kivételek*²⁴ kiterjesztésére irányulnak, így például a jogorvoslati lehetőség *korlátozására* az engedély nélküli használat esetén, ha a felhasználó lefolytatta az elvárható (reasonable) jogosultkeresést, vagy különböző szerzői jogi *kivételek* meghatározására a „fair use” keretében.

Marshall Leaffer az *International Review of Intellectual Property and Competition* című folyóirat hasábjain ugyancsak a kivételek alkalmazását szorgalmazza az árva művek esetében.²⁵

Úgy véli, hogy ha a felhasználó az elvárható gondos keresést bizonyíthatóan lefolytatta, akkor 1) az utólagos kártérítés lehetőségét a legtöbb esetben meg kell tagadni a jogtulajdonostól, 2) méltányos jogdíjösszeg megfizetését kell kiszabni, 3) nem üzleti jellegű (pl. könyvtári) felhasználás esetén el kell tekinteni a jogdíjtól. Mindemellett jogi úton szükséges sarkallni a jogtulajdonosokat, hogy fedjék fel magukat.

Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról²⁶ 5. cikke hosszan ecseteli a kivételek és korlátozások egyes eseteit, kitérve a könyvtári felhasználásra is:

„(2) A tagállamok a 2. cikkben szabályozott

többszörözési jog alól kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg a következő esetekben:

[...] c) a nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak, oktatási intézmények vagy múzeumok, valamint az archívumok által végzett egyes többszörözési cselekmények tekintetében, amelyek közvetlenül vagy közvetve sem irányulnak kereskedelmi vagy gazdasági célra”.

A hivatkozott 2. cikk értelmében

„A tagállamok biztosítják a közvetett vagy közvetlen, ideiglenes vagy tartós, bármely eszközzel vagy formában, egészben vagy részben történő többszörözés engedélyezésének, illetve megtiltásának kizárólagos jogát:

- a szerzők számára műveik tekintetében;
- az előadóművészek számára előadásaik rögzítése tekintetében;
- a hangfelvétel-előállítók számára hangfelvételeik tekintetében;
- a filmek első rögzítése előállítói számára filmjeik eredeti és többszörözött példányai tekintetében;
- a műsorsugárzó szervezetek számára műsoraik rögzítése tekintetében függetlenül attól, hogy a műsor közvetítése vezeték útján vagy vezeték nélkül történik, ideértve a kábelen keresztül vagy műhold útján történő közvetítést is.”

Ezzel összhangban fogalmaz az árva művek egyes felhasználási módjairól szóló irányelv, amely – az 1. cikk (1) bekezdésében meghatározott hatálya értelmében – „az árva művek felhasználásának a tagállamokban letelepedett, nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak, oktatási intézmények, illetve múzeumok, valamint archívumok, mozgóképörökség-védelmi vagy hangzóörökség-védelmi intézmények és közszolgálati műsorszolgáltatók által a közérdekű feladatokkal kapcsolatos célok elérése érdekében végzett egyes módjaira vonatkozik.”

Az irányelv szerint

„(1) A tagállamok rendelkeznek a 2001/29/EK irányelv 2., illetve 3. cikkében biztosított többszörözési és a nyilvánosság számára tör-

tendő hozzáférhetővé tételi jogokra vonatkozó kivételről vagy korlátozásról, annak biztosítása érdekében, hogy az 1. cikk (1) bekezdésében említett szervezetek a gyűjteményükben megtalálható árva műveket a következő módokon felhasználhassák:

- a) az árva műnek a 2001/29/EK irányelv 3. cikke szerinti a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele révén;
- b) a 2001/29/EK irányelv 2. cikke szerinti többszöröségi cselekmények révén, amelynek célja digitalizálás, hozzáférhetővé tétel, indexelés, katalogizálás, megőrzés vagy helyreállítás.

(2) Az 1. cikk (1) bekezdésében említett szervezetek e cikk (1) bekezdésével összhangban kizárólag a – különösen a gyűjteményükben található művek és hangfelvételek megőrzését és helyreállítását, valamint művelődési és oktatási célú hozzáférhetőséget szolgáló – közérdekű feladataikkal kapcsolatos célokra használhatnak fel árva műveket. A szervezetek a felhasználás során kizárólag annak érdekében érhetnek el bevételt, hogy az árva művek digitalizálásával és az árva művek nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételével kapcsolatos költségeiket fedezzék.”

2.2.1.3 Az árva művekre vonatkozó kivétel a magyar jogrendszerben

A szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló, 2013 tavaszán megjelent törvénytervezetből²⁷ kiolvasható jogalkotói szándék szerint a jogszabály hatályba lépésével gondoskodik majd az árva művekre vonatkozó kivételek átültetéséről a magyar jogrendszerben:

„Az új 41/F. § meghatározza, hogy mely intézmények, milyen műtípusok és felhasználási módok tekintetében használhatnak fel hatósági engedély nélkül árva műveket, az alkotások körét az Európai Gazdasági Térség területén kiadott vagy – kiadás hiányában – sugárzott művekre vagy hangfelvételekre szűkítve.

A felhasználás jogosultjai az Szjt. 38. §-ának (5) bekezdésében meghatározott intézmények –

a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak, iskolai oktatás célját szolgáló [33. § (4) bek.] intézmények, muzeális intézmények, levéltárak, valamint közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívumok – továbbá a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televízió-szervezetek lehetnek.”

A 41/F. § (1) értelmében tehát az előbbi felsorolás szerinti kedvezményezett intézmény „a gyűjteménye vagy archívuma részét képező árva művet a közérdekű feladata teljesítése érdekében

- a) digitalizálás, hozzáférhetővé tétel, indexelés, katalogizálás, megőrzés vagy helyreállítás céljából szabadon többszörözheti;
- b) a nyilvánosság számára szabadon hozzáférhetővé teheti oly módon, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.”

A fent soroltakon túl még egy kényes kivétel szabályozása várat magára, ez pedig a megőrzés célú adatkonverzió esete.

2.2.2 A kulturális kivétel esete a digitalizálásban – a „culture-acte2” kezdeményezés és a Lescure-jelentés

A „kulturális kivétel” fogalma azon a felfogáson alapszik, amelynek értelmében a kultúra olyan termék, amelyet a többitől eltérő gazdasági dimenzióban szükséges szemlélni, a kulturális termékeknek a személyiség fejlődésében játszott szerepe ugyanis nagyobb jelentőséggel bír annál, hogy teljes egészében alávethessük őket a piac szabályainak.²⁸

A kulturális kivétel kapcsán említést érdemel az a kezdeményezés, amelyet Aurélie Filippetti, a francia állam kulturális és kommunikációs minisztere indított el 2012 szeptemberében. A culture-acte2 célja

- az illegális felhasználás felszámolása az európai gyakorlattal összhangban, valamint a társadalmi elvárások figyelembe vételével;
- az alkotótevékenységgel kapcsolatos pénzmozgások szabályozása a kereskedelmi egyensúly megteremtése, valamint
- a legnagyobb piaci szereplők túlzott dominanciájának elkerülése érdekében;

– javaslatok megfogalmazása a digitalizálás és az alkotótevékenység finanszírozásával, az igény szerinti kínálat kialakításával, a jogkezelés módozataival kapcsolatban a nyilvánosság elvárásai és a digitális tartalmakhoz való minél szélesebb körű hozzáférés érdekében.

A francia kormány még 2012 augusztusában bízta meg *Pierre Lescure*-t, a Canal+ média-csoport egykori elnök-vezérigazgatóját, hogy fogalmazza meg gondolatait a kulturális kivételről, illetve magáról a tervezett kezdeményezésről. A 80 javaslatot előterjesztő jelentés kiter a könyvtári digitalizálás kérdésére is. Lescure szerint mindenekelőtt „[a] könyvtárak manapság kevés digitális tartalmat kínálnak, ami nincs összhangban sem a küldetésükkel, sem a felhasználói elvárásokkal.”²⁹

A jelentés szerzője háromlépcsős megoldást javasol. Úgy érvel, hogy először meg kell teremteni a digitális tartalmak könyvtári szolgáltatásának jogi kereteit, ennek érdekében arra ösztönzi a kiadókat, hogy hozzanak létre önkéntes alapon egy szervezetet, amelynek feladata a digitális tartalmak könyvtári felhasználásának koordinálása, kezelése. Második lépcsőfok a hozzáférés ellenőrzése, és a „kemény DRM” helyett mindenekelőtt a *digitális vízjel* használatának támogatása. Ezzel együtt módosítani szükséges a digitális könyvek árszabályozásán³⁰, átlátható, a könyvtárak tekintetében sem diszkriminatív árpolitika folytatására kötelezve a kiadókat. A jelentés végül javasolja, hogy a digitális tartalmak könyvtári szolgáltatása épüljön be a könyvkiadói iparágnak nyújtandó állami támogatások rendszerébe, úgy is, mint a digitalizálási támogatások megítélésének egyik feltétele.

3. Az ARROW és az OSZK

3.1 A kiadványok jogi státusza

Kulcskérdésként vetődik fel mind a digitalizálhatóság, mind a hozzáférhetőség tekintetében a művek jogi státuszának tisztázása, jelesül annak meghatározása, hogy a digitalizálásra kijelölt

out-of-commerce kiadvány az alábbi három közül mely kategóriába tartozik:

1. jogvédett: szerzői és/vagy kizárólagos kiadási jog terheli,
2. nem jogvédett,
3. árva mű (orphan work) – jogtulajdonosa ismeretlen.

Az árva mű bővebb definíciója a 2012/28/EU irányelv 2. cikkének (1) pontja szerint: „Egy mű vagy egy hangfelvétel akkor minősül árva műnek, ha [...] a gondos jogosultkutatás lefolytatását és rögzítését követően – a mű vagy hangfelvétel valamennyi jogosultja ismeretlen, vagy ha egy vagy több jogosult ismert ugyan, de mindegyikük ismeretlen helyen tartózkodik.” Többek között a definícióban említett gondos jogosultkutatás támogatását célozza a 2008 szeptemberében indult ARROW program (*Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works towards Europeana* = Az Europeanaban tárolt jogi információk és árva művek nyilvántartásai), amelynek közelebbi célja: a jogtulajdonosok és az őket megillető jogok beazonosítása, a digitalizálási projektekkel kapcsolatos jogkezelés egyszerűsítése. 2011 februárjáig a következő országok vettek részt a programban: Franciaország, Németország, Spanyolország és az Egyesült Királyság.

3.2 ARROW Plus

A program kiterjesztése az ARROW Plus, amelynek társfinanszírozója az Európai Bizottság és az Információs és Kommunikációs Technológiák Program (IKT), célja pedig új országok – köztük Magyarország – bevonása a rendszerbe. A koordinátor szerepét a FEP (*Federation of European Publishers* = Európai Könyvkiadók Szövetsége) tölti be. A finanszírozás voltaképp rajta keresztül valósul meg.

Az ARROW az adatforrások megosztott hálózata, amely az alábbi adatbázisokból „táplálkozik”, innen gyűjti össze azokat az információkat, amelyek alapján megállapítható az egyes megjelenési formák (manifesztációk) és az azokhoz tartozó művek szerzői jogi státusza és kiadási

állapota, valamint a vonatkozó licencfeltételek, beleértve, hogy az adott mű valószínűsíthetően árva műnek minősül-e:

- TEL – The European Library;
- VIAF – Virtual International Authority File;
- BiP – Books in Print;
- RRO – reprográfiai szervezetek adatbázisai.

Technikai értelemben tehát az ARROW egy megosztott rendszer (distributed system), vagyis egymással együttműködő adatbázisok hálózata, amelyben a források közötti interoperabilitás a standard megoldások alkalmazásának köszönhetően valósul meg. Neutrális jellege lehetővé teszi az eltérő jogi környezetekhez és üzleti modellekhez való adaptálását.³¹ A rendszer kiértékelését az Innsbrucki Egyetemi Könyvtár végezte el. Ennek során kiderült, hogy az ARROW használatával jelentős, 72–97% közötti időmegtakarítás érhető el.³²

3.3 Az ARROW komponensei az EU irányelvben és helyük az OSZK rendszerében

Az 2012/28/EU irányelv 3. cikkének (2) bekezdése úgy fogalmaz, „[a]z egyes szóban forgó mű- vagy hangfelvétel-típusok esetében megfelelő forrásokat – a jogosultakkal és a felhasználókkal egyeztetve – az egyes tagállamok határozzák meg, és azoknak magukban kell foglalniuk legalább a mellékletben felsorolt releváns forrásokat.” A melléklet a kiadott könyvek esetében az alábbi forrásokat határozza meg:

„a) a kötelempéldány-állomány, a könyvtári katalógusok, valamint a könyvtárak és egyéb intézmények által vezetett jegyzékek;

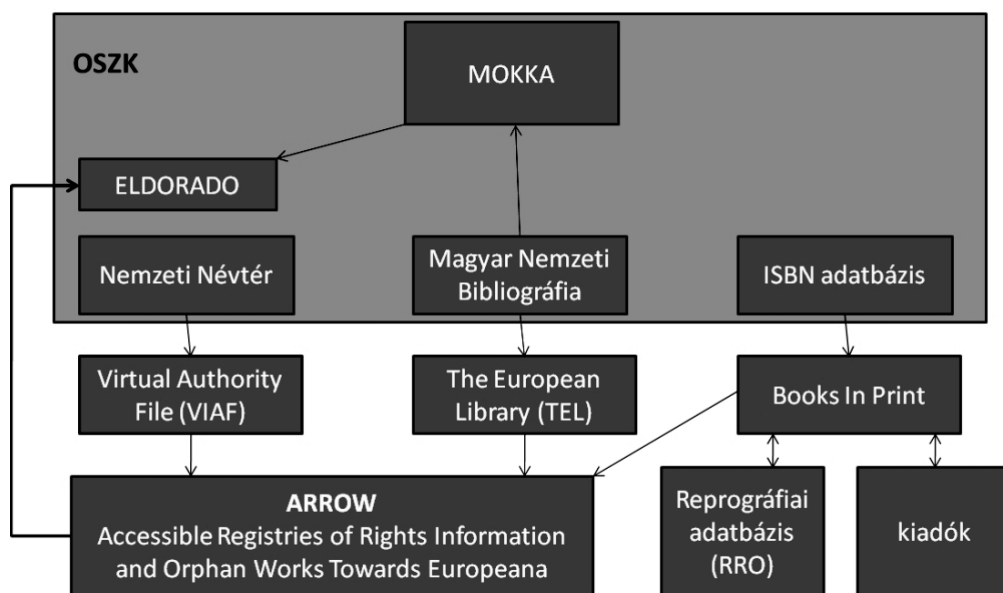
b) a kiadók és szerzők szövetségei az adott országban;

c) a meglévő adatbázisok és nyilvántartások, a WATCH (Writers, Artists and their Copyright Holders) és az ISBN (International Standard Book Number), valamint a nyomtatásban lévő könyvekre vonatkozó adatbázisok;

d) az érintett közös jogkezelő szervezetek – különösen a többszörözési jogokat kezelő szervezetek – adatbázisai;

e) többféle adatbázist és nyilvántartást egyesítő források, köztük a VIAF (Virtual International Authority Files) és az ARROW (Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works)”.

Vegyük sorra ezek kapcsolatait az ARROW programmal, illetve nézzük meg viszonyulásukat az OSZK rendszeréhez, amelyet az alábbi ábra szemléltet:

3. ábra
Konceptió az ARROW komponenseiről az OSZK rendszerében

3.3.1 „A kötelezpéldány-állomány, a könyvtári katalógusok, valamint a könyvtárak és egyéb intézmények által vezetett jegyzékek”

Az ARROW bibliográfiai adatainak forrása a *The European Library* (TEL), amelybe az OSZK szolgáltató rekordokat, ilyesformán – közvetett módon – hozzájárul az adatbázis műnyilvántartás-komponenséhez.

Az OSZK – törvényi kötelezettségéből adódóan – a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* (MNB) építője és gondozója.³³ A kurrens nemzeti bibliográfia mindenekelőtt a hazai megjelenésű, kötelezpéldányként beszolgáltatót kiadványok feldolgozásán alapszik, amely utóbbi ugyancsak jogszabályban előírt feladat.³⁴ Az OSZK katalógusa tekinthető tehát a legteljesebb körű kötelezpéldány-nyilvántartásnak.

3.3.2 „A kiadók és szerzők szövetségei az adott országban”, illetve „az ISBN (International Standard Book Number), valamint a nyomtatásban lévő könyvekre vonatkozó adatbázisok (angol változatban: „databases listing books in print”)

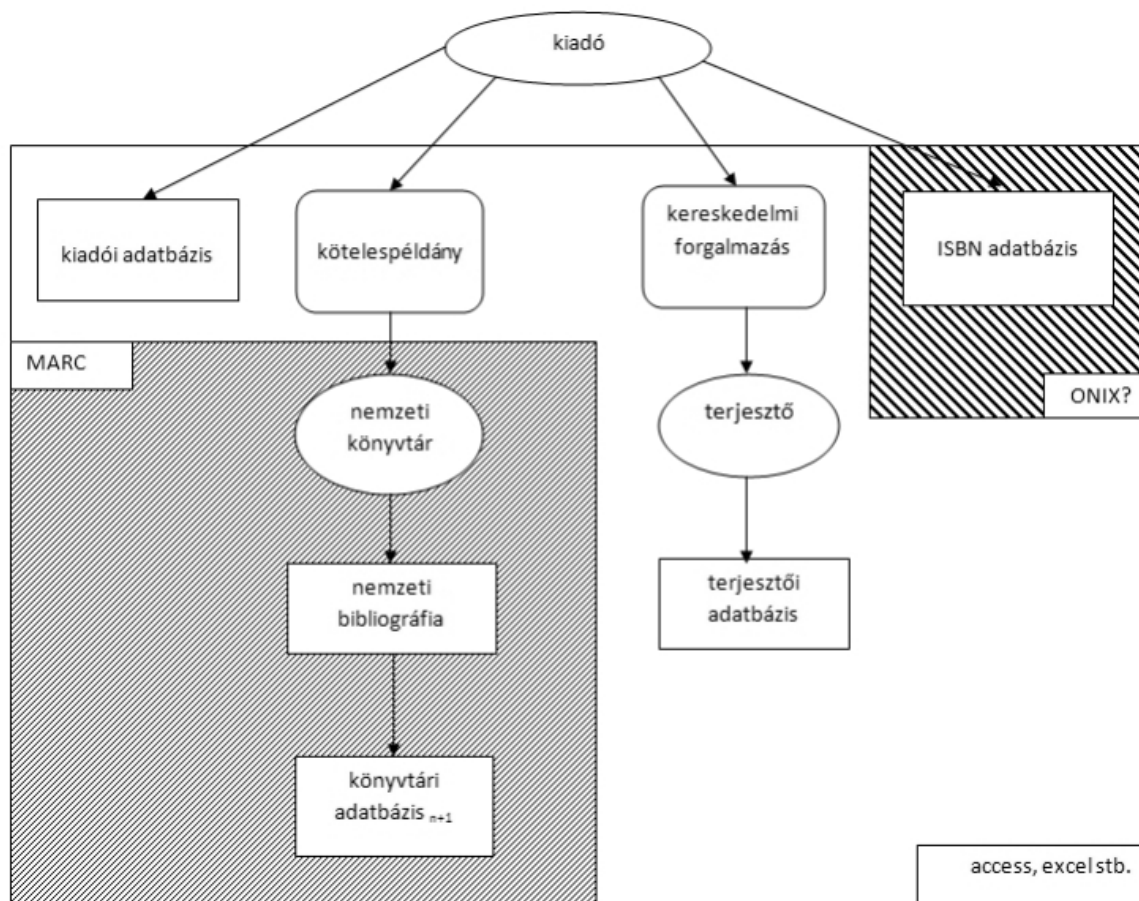
Az ARROW Plus kapcsolata a kiadókat tömörítő szervezetekkel nyilvánvaló formát ölt abban, hogy a projekt koordinátora az *Európai Könyvkiadók Szövetsége* (FEP). Az OSZK-val 2012 elején vette fel a kapcsolatot a hazai koordinátor, a *Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése* (MKKE), amely a FEP teljes jogú tagja.³⁵ Ezzel szoros összefüggésben a nemzeti könyvtár partneri kapcsolatot létesített a *Magyar Books in Print Kft*-vel, amelynek célja egy minél teljesebb körű kiadói és könyvterjesztői adatbázis, pontosabban – ahogy a cég elnevezéséből kikövetkeztethető – a kereskedelmi forgalomban lévő műveket számon tartó nyilvántartás létrehozása. Azokban a társult államokban, amelyekben nem létezik Books in Print, az ARROW Plus program feladatának tekinti egy ilyen adatbázis létrehozásának támogatását. Hasonló a helyzet a reprográfiai szervezetek elavult vagy eleddig

nem is létező adatbázisaival (ld. később).

Az ARROW-ba jól betagozó, az irányelvben megfogalmazott elvárásoknak leginkább megfelelő Books in Print-típusú adatbázis megvalósításának legkézenfekvőbb módja egy bibliográfiai adatbázis adatainak kiegészítése a forgalmazásra, illetve a felhasználási jogokra és engedélyekre vonatkozó metaadatokkal. Ehhez elengedhetetlen feltétel a (könyvtári, kiadói, könyvterjesztői, közös jogkezelői stb.) adatbázisok közötti együttműködés (interoperabilitás) megvalósítása, amelynek eszköze esetünkben az *ONIX for Books* (*ONLine Information Exchange*) szabvány alkalmazása.

3.3.2.1 Az ONIX metaadat-szabvány

Az ONIX egy XML-alapú metaadat-szabvány a könyvkiadói iparág termékeire vonatkozó információk elektronikus formában történő reprezentálására és kommunikációjára.³⁶ Gazdag adatmező-tartalma lehetőséget biztosít arra, hogy a kiadványok alapvető *bibliográfiai* adatait kiegészítsük a *szerzői jogi státuszra*, a *kereskedelmi forgalmazásra* vonatkozó információkkal. Az ARROW-ban tárolt jogi adatok kapcsán alapvető elvárás az ONIX-szal szemben az FRBR modellel³⁷ való kompatibilitás, a mű- és kiadvány szintű nyilvántartás lehetővé tétele, amely szorosan összefügg a szöveges művek egyedi azonosítására szolgáló ISTC szabványt (International Standard Text Code)³⁸ használó nyilvántartásokkal való interoperabilitás kérdésével. (Hogy értsük, miért fontos elvárás ez: ahhoz, hogy eldöntsük, egy kiadványt terhel-e valamiféle szerzői vagy kiadói jog, nem csupán a művek szerzőjére, hanem a fordítóra, illetve az egyes kiadásokra vonatkozó információkat is ismernünk kell. Az FRBR-modell ennek megfelelően megkülönböztet művet, kifejezési-, valamint megjelenési formát.) További – kézenfekvő – elvárás a bibliográfiai adatcserre-formátumokkal, mindenekelőtt a MARC21 formátummal való kompatibilitás. Az ONIX minél szélesebb körben, a közintézményeken túl a privát szektorban történő elterjesztése az egyik célja – az ARROW mellett – a *Linked Heritage*

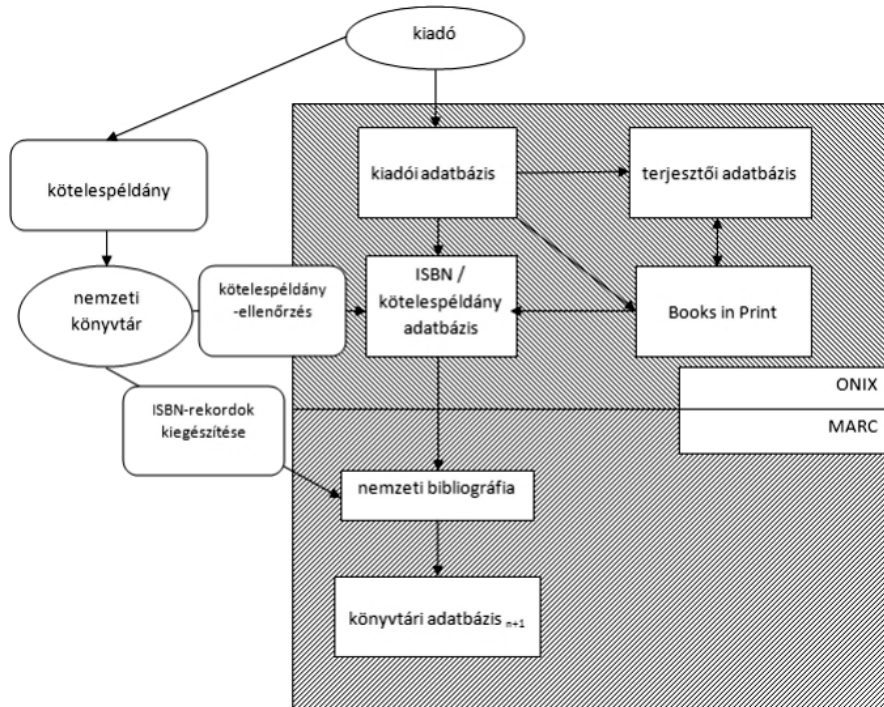

4. ábra

A könyvpiari értéklánc hagyományos adatfolyama

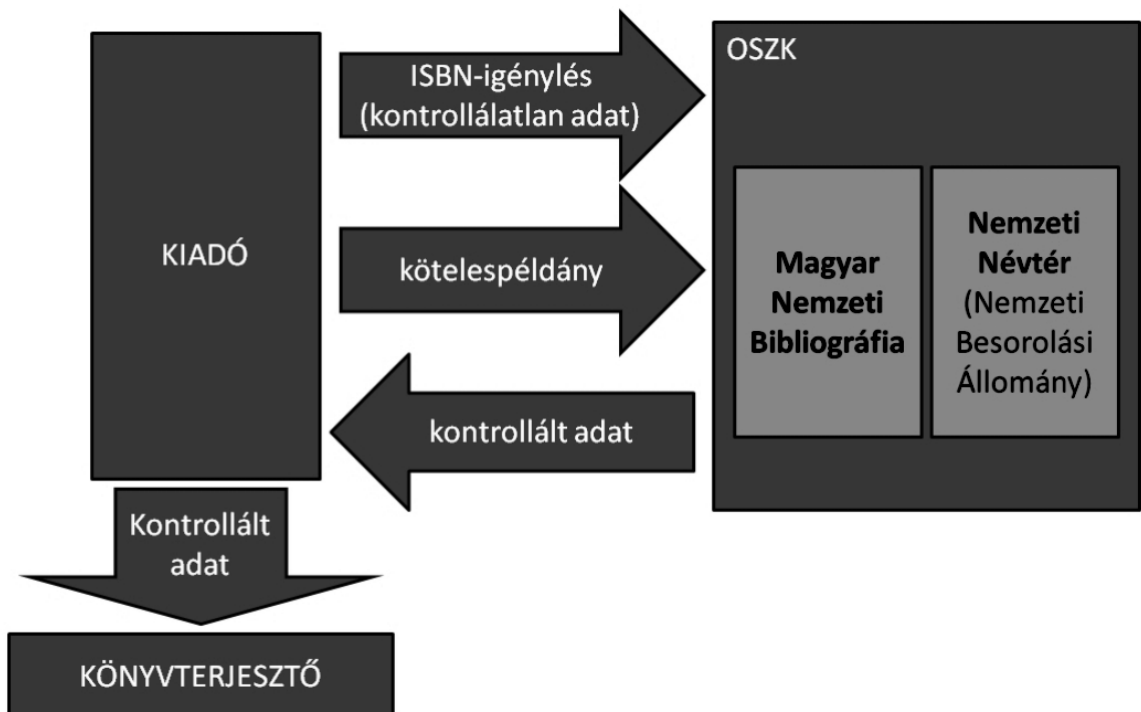
projektnek (bővebben ld. 4.1). Az OSZK ennek fényében, valamint összhangban a nemzetközi szabványos könyvazonosító szám (ISBN) használatára vonatkozó MSZ ISO 2108:2005 szabványban előírtakkal³⁹ és az ISBN felhasználói kézikönyvének hatodik nemzetközi kiadásában foglaltakkal⁴⁰, az ONIX-kompatibilitást szem előtt tartva tervezi ISBN-alkalmazásának teljes körű kötelesspéldány-nyilvántartássá, „kötelesspéldány-modullá” fejlesztését. Az ONIX széles körű elterjedésének felbecsülhetetlen haszna, pozitív velejárója lehet a

könyvpiari értéklánc adatfolyamainak a költség-hatékonyságot támogató, a metaadat-minőséget növelő optimalizálódása.⁴¹ Miközben a „hagyományos” adatfolyamokat (4. ábra) újszerű adatfolyamok (5. ábra) váltják fel, a könyvtár a magánszektorban keletkezett metaadatok (magrekordok) alapján nem csupán saját bibliográfiai tevékenységét tudja gyorsabban és ésszerűbben ellátni, de egyben minőségi metaadat-szolgáltatást is végezhet a könyvterjesztői adatbázisok üzemeltetői számára (6. ábra).

5. ábra

Újszerű adatfolyam alkalmazása a könyvpiari értékláncban

6. ábra

A metaadat-kontroll modellje

3.3.3 „Az érintett közös jogkezelő szervezetek – különösen a többszörözési jogokat kezelő szervezetek – adatbázisai”

A közös jogkezelő szervezetekkel (ilyen Magyarországon a *Magyar Szak- és Szépirodalmi Szerzők és Kiadók Reprográfiai Egyesülete* (MASZRE), illetve a több szervezetet, így a MASZRE-t is magában tömörítő *Magyar Reprográfiai Szövetség* (MRSZ)), valamint az ezek felügyeletét ellátó *Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalával* (SZTNH) való szoros együttműködés egy az ARROW-éhoz hasonló ambíciójú kezdeményezés számára megkerülhetetlen. Az ARROW Plus 2013 januárjában megrendezett brüsszeli tanácskozásán konkrét példákat láthattunk korszerű, a kiadói adatszolgáltatást nagyban egyszerűsítő reprográfiai adatbázisok megvalósulására. A projekt által kínált standard alkalmazás testreszabásával korszerű, a kiadói adatszolgáltatást nagyban leegyszerűsítő bejelentő felület alakítható ki, amely azáltal, hogy kiváltja a szerzői jogi információk nehézkes, leginkább manuális megoldásokon alapuló áramoltatását, az adatszolgáltatási hajlandóságot is pozitív irányban befolyásolhatja.

3.3.3.1 Kollektív licenc

Az előbb említett pozitív hatást erősítheti a kollektív licenelési eljárások alkalmazása. Ez közelebbről azt jelenti, hogy a reprográfiai szervezetek meghatalmazásokat gyűjtenek a szerzőktől és kiadóktól az egyes művek vagy műcsoportok vonatkozásában, és ezzel megteremtik a hatékony jogtulajdonosi érdekérvényesítés feltételeit. A szervezetek feladata természetesen nem merül ki a licencek érvényesítésében, a szükséges mandátumok beszerzésében, mindezen felül – nyilvántartásaikra támaszkodva – naprakész információkat nyújthatnak a kollektív licenc alá nem tartozó szerzőkről, kiadókról, művekről, figyelhetik a licencek érvényességi idejének lejárását, valamint kivehetik részüket a gondos jogosulktutatás lefolytatásából.

3.3.3.2 IFRRO standard szoftver

Látható, hogy a kulturális örökség digitalizálása tekintetében kulcsfontosságú a közös jogkezelés

problémájának megoldása, amelyhez elengedhetetlen egy erre alkalmas, megbízható műnyilvántartó adatbázis megléte, valamint a jogtisztaság megteremtéséhez szükséges (licenelési) mechanizmusok beépítése a jogkezelő szervezetek munkafolyamataiba, valamint – nem utolsósorban – a szükséges jogszabályi környezet létrehozása, amely esetünkben az árva művekről szóló EU-irányelv implementálását jelenti. Az ARROW szakemberei ugyancsak megfogalmazták, melyek a rendszer megvalósulásának feltételei a reprográfiai szervezetek vonatkozásában. Ezek, az eddigiekben említettekén kívül:

- egy nemzeti (országos hatókörű) reprográfiai szervezet vagy közös jogkezelő megléte;
- megfelelő műszaki infrastruktúra;
- ARROW-kompatibilis standard input- és output;
- szabványos kommunikációs protokollok alkalmazása.

Műszaki szempontból prioritást érdemel az ONIX-RS (Rights Information Services) formátum használata. Arra az esetre, ha a reprográfiai szervezet nem rendelkezik saját jogi adminisztrációs rendszerrel a *Reprográfiai Szervezetek Nemzetközi Szövetsége* (*International Federation of Reproduction Rights Organisations*, IFRRO) kifejlesztett egy standard szoftvert, amelynek az ARROW program keretében továbbfejlesztett, ARROW-kompatibilissá tett verziója biztosítja a kapcsolódást a rendszerhez. Ennek helyi alkalmazása esetén a reprográfiai szervezetek feladatai kimerülnek a folyamatos adatfeltöltésről (jogtulajdonosok, művek adatai, egyéb jogi adatok) való gondoskodásban, beleértve a pontos adatszolgáltatás biztosítását, valamint – szükség esetén – az adattartalmak bővítését, naprakészre hozatalát.

3.3.4 „Többféle adatbázist és nyilvántartást egyesítő források, köztük a VIAF (Virtual International Authority Files)”

Az OSZK további hozzájárulása az ARROW rendszeréhez a nemzeti besorolási állomány, avagy nemzeti névtér egy lényegi komponensé-

nek, a könyvtár integrált rendszerében rögzített személynév-típusú rekordállománynak a rendelkezésre bocsátása, ami az OCLC (*Online Computer Library Center*) által működtetett *Nemzetközi Virtuális Besorolási Állományon* (*The Virtual International Authority File* = VIAF) keresztül valósul meg. A VIAF célja, hogy az egyes nemzeti besorolási adatállományokat (authority fájlokat) egyetlen, egységes besorolási adatállománnyá kapcsolja össze. Az OSZK által szolgáltatott rekordokat tehát az ARROW hasznosítja a szerzői jogi nyilvántartása számára.

4. Projektösszefüggések

4.1 A Linked Heritage projekt

A Linked Heritage egy harminc hónapos EU-projekt, amely 2011 áprilisában indult az OSZK részvételével. Célja az Europeana új tartalmakkal való gazdagítása, valamint az elérhetőség és visszakereshetőség minél szélesebb körű biztosítása a metaadatok minőségének fokozásával, szemantikai képességeik, „újrahasznosíthatóságuk” kiterjesztésével. A privát szektorban, így például a kiadói szférában keletkező metaadatok felhasználására koncentrálnak a projekt 4. munkacsomagja, amelynek munkáját – nem véletlenül – az ONIX fejlesztéséért felelős EDItEUR szervezet koordinálja.

A projekt 2012 novemberi, lisszaboni plenáris találkozóján *Graham Bell*, az EDItEUR vezető szakembere előadásában kitért arra, hogy az Europeanában tárolt adatok felhasználását a privát szektorban mindenekelőtt az akadályozza, hogy a kiadók és könyvterjesztők felfogásában ezek az adatok nem elég gazdagok, és úgy vélik, más forrásokból jobb minőségűekhez juthatnak hozzá, másfelől kevésbé csábítóvá teszi számukra az Europeana rekordjait, hogy azok nem tartalmaznak licencadatokat. Ami az első felvetést illeti, említést érdemel, hogy több tanulmány is foglalkozik a metaadatok és az értékesítési hatékonyság összefüggéseivel.⁴² Fontos volna magyar viszonylatban is megvizsgálni,

hogy a könyvterjesztői adatbázisok adatai vagy a nemzeti bibliográfiák nyújtanak-e több, illetve pontosabb tájékoztatást egy-egy kiadványra vonatkozólag, illetve hogy a könyvtári adatbázisok alaposan feltárt, esetlegesen rövid recenziókkal is ellátott bibliográfiai tételei nem vonják-e magukra jobban a felhasználói, vásárlói érdeklődést, mint egyes online könyvtárak igényesen kevéssé nevezhető dokumentumleírásai. Ami a licencadatok hiányát illeti, erre – ahogy arra *Graham Bell* is utalt előadásában – az ARROW tűnik a kézenfekvő válasznak.

4.2 Nemzeti Névtér

Az Országos Széchényi Könyvtár 2011 augusztusában megkereste a *Petőfi Irodalmi Múzeumot* (PIM) egy nemzeti besorolási állomány létrehozására irányuló közgyűjteményi együttműködés (*Nemzeti Névtér Együttműködés*) kezdeményezésének a tervével. Ezt követően, miután úgy gondoltuk, hogy a nemzeti névtér alapját, legfőbb építőelemeit elsősorban azok az OSZK adatbázisaiban található, névtér-jellegű adatállományok jelentik, amelyek a nemzeti bibliográfia építésének és a hungaricumkutatáshoz szükséges adatforrások gépi feldolgozásának a „melléktermékeként” jöttek létre, elkezdtük mindezek számbavételét, felhasználhatóságuk, „összetölthetőségük” vizsgálatát, mindezt abban a reményben, hogy hamarosan rendelkezésünkre állnak azok a pályázati (vagy egyéb) források, amelyek lehetőséget nyújtanak a nemzeti névtér rendszerének létrehozásához és fenntartásához elengedhetetlen infrastruktúra megteremtéséhez.⁴³

Az ARROW és a nemzeti névtér kezdeményezése több ponton is összeér. Egyfelől a nemzeti névtér jelentős tartalmi bővítése, az adatkontroll, ezáltal a minőség biztosítása egy névtér-szerkesztőség felállításával, mind-mind nagyban hozzájárul az ARROW egyik fontos adatforrásának, a VIAF-nak a használhatóságához. Másfelől a nemzeti névtér egyik lényegi komponense az OSZK és a közművelődési könyvtárak átfogó tezaurusza, a *Köztaurusz*, amely jelenleg meg-

közéltől 140 000 lexikai egységet tartalmaz. Mindeközben a könyvkiadói iparág képviselői a 2012-es Frankfurti Könyvvásáron bejelentették abbéli szándékukat, hogy egy új, nemzetközi standardot dolgozzanak ki a könyvek tematikai kategorizálására.⁴⁴ A Thema projekt 16 ország részvételével indult el. Az ARROW projektmenedzsmentjével való informális eszmecsere során már felvetődött a leendő standard hierarchikus tárgyszójegyzék kategóriának a Köztauruszban található fogalomkészlettel való egyeztetése, összehangolása.

4.3 ELDORADO

Az Új Széchenyi Tervhez kapcsolódóan 2012 júniusában meghirdetett TÁMOP-3.2.4.B-11/1 pályázat⁴⁵ célja egy új elektronikus dokumentumküldő szolgáltatás létrehozásának támogatása. Maga a pályázati felhívás így fogalmaz: „[a] létrejövő országos hatáskörű elektronikus dokumentumküldő rendszer (OEDR) célja annak lehetővé tétele, hogy a szerzői jog által nem védett dokumentumok mellett a szerzői jog által védett könyvtári dokumentumok is eljuthassanak a felhasználóhoz, olvasóhoz, ezzel segítve képzésüket, oktatásukat” (kiemelés tőlem, D.Sz.). Miután a támogatást elnyerte, az OSZK 2012 novemberében elindította az új szolgáltatás kialakítására irányuló, 2014 októberében záruló projektjét. A felállítandó rendszer az ELDORADO nevet kapta, amelynek feloldása: **E**lektronikus **D**okumentumküldés **O**rszágos **R**endszere, **A**datbázisa és **D**okumentumtára.⁴⁶ Talán nem szükséges hangsúlyoznunk, hogy a jogvédett művek digitális másolatainak szolgáltatása okán az OSZK-nak elemi érdeke az ARROW magyarországi meghonosítása.

Az ELDORADO célkitűzése egyébiránt összecseng azzal, amit a Google Books projekt végső célként meghatároz, vagyis egy olyan „átfogó, kereshető, virtuális katalógus létrehozásával, amely minden könyvre kiterjed, függetlenül attól, hogy milyen nyelven íródott, és egyszerre segíti a felhasználót abban, hogy új könyveket fedezzen föl, valamint a kiadót, hogy új olva-

sókat találjon”⁴⁷. Az OSZK projektjének ambíciója természetesen mindezen célok magyarországi vonatkozásban történő megvalósítására terjed ki.

5. Fenntarthatóság

5.1 Books in Print

Az ARROW hiányzó magyarországi pillérei közül az egyik a Books in Print-típusú nyilván tartás (BiP), ennek felállításakor – a megfelelő fejlesztések, így például az ONIX-kompatibilitás megvalósítását követően – elsődleges adatforrásként támaszkodhatunk a nemzeti bibliográfiai ügynökségek és nemzeti ISBN irodák adatszolgáltatására. Magyarországon mind a nemzeti bibliográfia építése, mind az ISBN-számok kiadása/kezelése az OSZK törvényben elrendelt feladata.⁴⁸ Problémát jelent ugyanakkor a fenntarthatóság, mindenekelőtt az adattartalom, az adott kiadvány out-of-commerce vagy in-commerce voltára utaló információk frissítése, amely jellemzően nem könyvtári feladat.

Míg a projekt fedezi a BiP rendszer alapjául szolgáló rendszer kifejlesztését, a helyi adaptálás és a kezdeti adatfeltöltés költségeit, addig kérdéses a projekt befejezése után felmerülő működtetési költségek (hosztolás, hardver és szoftver karbantartása, marketing stb.) forrása. A szükséges bevétel előteremtésére a projekt-résztevők különböző megoldásokat javasoltak az adatbázis licenche adásától kezdve a közfinanszírozáson keresztül a hozzáadott értékű szolgáltatásokig. Utóbbi jelentheti például a kiadói adatbázisok adatainak a könyvkereskedői igények szerinti konverzióját, illetve a felhasználói rendeléseknek a rendszeren keresztül történő továbbítását.

Említésre méltó a Magyar Books in Print Kft. példaértékű elképzelése: az általuk (*Kőszeghy Péter* által) kifejlesztett – *Opus* névre keresztelt – rendszer alkalmas eszköz a kiadói adatszolgáltatás, valamint az ISBN-számigénylés lebonyolítására, ezzel együtt a könyvkiadás teljes mun-

kafolyamatának kezelésére. A – tervek szerint díjmentesen rendelkezésre bocsátott – rendszer használata többszörösen is kifizetődő a kiadó számára: egyszerűsödik mind a rendeletileg előírt adatszolgáltatás, mind az ISBN-számok igénylése; könnyebbé válik a kiadói tevékenység munkafolyamatainak vezérlése, valamint – a szabványos kimenet révén – a könyvterjesztői adatbázisok információkkal való feltöltése. Nem mellesleg a rendszer implementálásával megvalósul a Books in Print nyilvántartás folyamatos adatfrissülése.

5.1.1 A BiP és a CIP (Cataloging in Publication) szolgáltatás

Egyfajta Books in Print nyilvántartás létrehozását szolgálják a CIP (Cataloging in Publication) szolgáltatások, amelyek a kiadványokba nyomtatható bibliográfiai leírásokat kínálnak a nyomtatásra előkészített dokumentum adatai alapján. A CIP-szolgáltató könyvtár tehát a kiadó által előzetesen megküldött információk alapján készít el egy leírást, amely – a későbbi teljes bibliográfiai leírás magrekordjaként – bekerül egy szabadon böngészhető adatbázisba. A Cseh Nemzeti Könyvtár az ISBN-felhasználásról szóló kiadói bejelentéssel kapcsolja össze a szolgáltatást⁴⁹, vagyis egyszerre tesz eleget a kiadó a bejelentési kötelezettségének, igényel CIP-rekordot, illetve teszi lehetővé a nemzeti könyvtár számára, hogy értesüljön a kötelempéldányként beszoigálatandó kiadvány megjelenéséről.

5.2 Reprográfiai szervezetek adatbázisai

Kétség nem fér hozzá, hogy a közös jogkezelés megoldása – történjen bár a történeti egyezmények kritikus újragondolásával, opt-out alapon (ld. francia modell), vagy az immáron hagyományosnak mondható európai normákat követve, a szerzők önkéntes adatszolgáltatását tekintve alapelvnek – a tömeges (large-scale) digitalizálások lebonyolítása szempontjából elengedhetetlen. Abban, hogy ehhez szükséges

egy megfelelő adatbázis keret létrehozása, maguk az érdekeltek is egyetértenek.⁵⁰ Az IFRRO program által rendelkezésre bocsátott standard szoftver (ld. 3.3.3.2) komoly műszaki támogatást jelenthet, a fenntarthatóság szempontjából ugyanakkor fontos a kiadványokra vonatkozó szerzői jogi adatok folyamatos gyűjtése, naprakészen tartása. Ezzel kapcsolatban felmerül a jogi szabályozás megváltoztatásának igénye. Megoldásként kínálkozik a kötelempéldány-rendeletben előírt kiadói jelentés tartalmának kiegészítése a szerzői jogi adatokkal. Ily módon a kiadók a kiadvány-statisztika és a kötelempéldányok beszoigálatásának ellenőrzése céljából szolgáltatott adatokkal együtt beküldhetnék a közös jogkezelés szempontjából fontos (jogtulajdonosi) információkat. Bíztható, egyben megfelelő hivatkozási alapot jelenthet a jogszabályi változtatást illetően, hogy a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala által 2012 decemberében kiadott Jedlik-terv több ponton is említi az ARROW-t⁵¹, valamint – a korábban említett egyetértési megállapodással (ld. 8. jegyzet) összefüggésben – általánosságban is kitér az out-of-commerce művek (tömeges) digitalizálhatóságával kapcsolatban felmerülő problémák, így a hatékony közös jogkezelés megoldásának kérdésére.⁵²

A fenntarthatóságot segítheti elő a reprográfiai szervezet szolgáltatás kínálatának bővítése a már előzőleg említett nemzetközi szövegazonosítók (ISTC, 3.3.2.1) vagy a szerzők, illetve kiadók azonosítására szolgáló ún. *International Standard Name Identifiers* (ISNI)⁵³ kiadásával, kezelésével.

6. Egy új könyvtári stratégia felé

Az Európai Parlament és a Tanács árva művekről szóló irányelve indoklásában leszögezi (5): „A szerzői jog a kreatív iparág gazdasági alapját képezi, mivel serkenti az innovációt, a kreatív tevékenységet, a beruházást és az új alkotások létrejöttét.”⁵⁴ A könyvtár a szellemi alkotómunka termékeinek forgalmazója: ebbéli minősé-

gében törekednie kell a szerzői jogok hatékony érvényesítésére, ezzel is hozzájárulva annak – az előzőekben felsorolt – jótéteményeihez. Szükséges emellett, hogy a társadalmi szerepüket újradefiniáló könyvtárak a közvetett („lát-hatatlan”) megtérülést célzó működésüket új alapokra helyezték, valamint hogy a közvetlen gazdaságserkentő hatással bíró, illetve innovatív tevékenységeket a korábbiaknál hangsúlyosabban jelenítsék meg stratégiájukban. Mindezek érdekében – többek között – az alábbi területekre érdemes fókuszálniuk:

- a szabványok, illetve szabványos megoldások elterjesztése a magánszektorban, valamint – ezzel szoros összefüggésben –
- a könyvpiari értéklánc adatfolyamainak optimalizálása;
- digitális tartalomközvetítés, átfogó e-könyv-katalógus létrehozása;
- szerzői jogi adatszolgáltatás;
- minőségi metaadatok szolgáltatása a könyv-terjesztői adatbázisok számára.

7. Zárszó

A digitális felvilágosodás nem csupán a digitális középkorból való kilábalást⁵⁵, a különböző dokumentumtípusok tömeges digitalizálását és hozzáférhetővé tételét foglalja magában, hanem a kultúráért, közművelődésért felelős intézmények újfajta szerepvállalásait, illetve képességüket a változó gazdasági környezethez való adaptálódásra.

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm dr. Munkácsi Péternek, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium munkatársának, hogy a cikk témája szempontjából fontos forrásokra felhívta a figyelmem, valamint dr. Pétervári Kingának, az OSZK Jogi és Igazgatási osztálya vezetőjének, hogy jogi szempontból átnézte az írásomat.

A szerző

Jegyzetek

1. A magyarországi könyvtárak és könyvkiadók III. egyeztetési fóruma = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 60. évf. 2013. 5. sz. 228-229. p.
2. Az out-of-commerce az out-of-print-énél szélesebb jelentéstartománnyal bíró fogalom.; az utóbbi helyett való előnyben részesítése azért indokolt, mert nemcsak a nyomtatott formában történő forgalmazás lehetőségével számol, hanem arra is utal, hogy az adott mű igény szerint nyomtatott (ún. print on demand) kiadványként sincs kereskedelmi forgalomban.
3. Az Európai Parlament és a Tanács 2012/28/EU irányelve az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:299:0005:0012:HU:PDF> (Megtekintve: 2013. június 27.)
4. ARROW – the right way to rights information (Brüsszel – Residence Palace, 2011. március 10.)
5. Neelie Kroes Vice-President of the European Commission responsible for the Digital Agenda Addressing the orphan works challenge IFRRO (The International Federation of Reproduction Rights Organisations) launch of ARROW+ (Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works towards Europeana) Brussels, 10 March 2011 – http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-11-163_en.htm?locale=en (Megtekintve: 2013. június 7.)
6. Digitális menetrend: a „bölcsek tanácsa” szerint Európa kulturális örökségének online elérhetővé tételével új korszak, a „digitális reneszánsz” veheti kezdetét – http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-17_hu.htm (Megtekintve: 2013. június 7.)
7. La légende noire du monde électronique: Vers des Lumières numériques? – <http://reseaux.blog.lemonde.fr/2013/03/24/legende-noire-monde-electronique/> (Megtekintve: 2013. június 7.)
8. Memorandum of understanding: key principles on the digitisation and making available of out-of-commerce works – http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/copyright-info/20110920-mou_en.pdf (Megtekintve: 2013. június 27.)
9. LOI n° 2012-287 du 1er mars 2012 relative à l'exploitation numérique des livres indisponibles du XXe siècle – <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?sessionId=?cidTexte=JORFTEXT000025422700&dateTexte=&oldAction=rechJO&categorieLien=id> (Megtekintve: 2013. június 27.)

10. http://www.ifro.org/sites/default/files/communique_sne_sgdL_-_livres_indisponibles_xxeme_siecle_23_02_12_english.pdf (Megtekintve: 2013. június 27.)
11. <http://relire.bnf.fr/> (Megtekintve: 2013. június 27.)
12. <http://ledroitduserf.wordpress.com/> (Megtekintve: 2013. június 27.)
13. <http://ledroitduserf.wordpress.com/2013/05/05/recours/> (Megtekintve: 2013. június 27.)
14. <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000027119991&categorieLien=id> (Megtekintve: 2013. június 27.)
15. 1975. évi 4. törvényerejű rendelet az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény Párizsban, az 1971. évi július hó 24. napján felülvizsgált szövegének kihirdetéséről – http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=97500004. TVR (Megtekintve: 2013. június 6.)
16. 2004. évi XLIX. törvény a Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződésének, valamint Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződésének kihirdetéséről – http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0400049. TV (Megtekintve: 2013. június 27.)
17. 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről – <http://www.hunsor.se/dosszie/ejd03.pdf> (Megtekintve: 2013. június 27.)
18. Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0029:HU:HTML> (Megtekintve: 2013. június 10.)
19. <http://www.actualitte.com/legislation/oeuvres-indisponibles-le-conseil-d-etat-questionne-matignon-et-valois-43160.htm> (Megtekintve: 2013. június 28.)
20. Kroesn 2011
21. Orphan works and mass digitisation – <http://pressandpolicy.bl.uk/imagelibrary/downloadMedia.ashx?MediaDetailsID=635> (Megtekintve: 2013. június 6.)
22. BARNIER, Michel: To be or not to be : le droit d'auteur fait toute la différence – <http://www.cisac.org/CisacPortal/initConsultDoc.do?idDoc=21896> (Megtekintve: 2012. június 6.)
23. TAKESHI Hishinuma: Orphan works: vitalization, modification, and creation of an international norm = Journal of Intellectual Property Law & Practice, 7. köt. 2012. 6. sz. 475-477. p.
24. Az Egyezmény a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól (TRIPS) 13. cikke a következőképpen rendelkezik a korlátozások és kivételek tekintetében: „A kizárólagos jogokra való korlátozásokat és kivételeket a tagok olyan különleges esetekre szorítják, amelyek nem állnak ellentétben a mű szokásos felhasználásával, és indokolatlanul nem károsítják a jogosult jogos érdekeit.” (Egyezmény a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól /TRIPS/) – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21994A1223%2817%29:HU:NOT>, (Megtekintve: 2013. június 6.)
25. LEAFFER, Marshall: The time has arrived to give orphan works a home = International Review of Intellectual Property and Competition Law, 43. köt. 2012. 6. sz. 623-625. p.
26. Ld. 18. jegyzet
27. Tervezet-előterjesztés (2013. évi ... törvény a szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról) – http://www.kormany.hu/download/2/a2/e0000/szellemi_tulajdon_mod.pdf (Megtekintve: 2013. június 10.)
28. Culture-acte 2 : 80 propositions sur les contenus culturels numériques – <http://www.culturecommunication.gouv.fr/Actualites/A-la-une/Culture-acte-2-80-propositions-sur-les-contenus-culturels-numeriques> (Megtekintve: 2013. június 28.)
29. Rapport Lescure : „L'offre numérique en bibliothèque n'est pas à la hauteur” – <http://www.localtis.info/cs/ContentServer?pagename=Localtis%2FLOCActu%2FArticleActualite&jid=1250265207161&cid=1250265203823> (Megtekintve: 2013. június 10.)
30. LOI n° 2011-590 du 26 mai 2011 relative au prix du livre numérique – <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000024079563&dateTexte&categorieLien=id> (Megtekintve: 2013. június 11.)
31. ATTANASIO, Piero: ARROW - What, why and how – <http://www.arrow-net.eu/sites/default/files/Piero%20Attanasio.pdf> (Megtekintve: 2013. június 7.)
32. CAROLI, Cinzia – SCIPIONE, Gabriella – RRAPI, Elda – TROTTA, Giuseppe: ARROW: Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works towards Europeana = D-Lib Magazine, 18. köt. 2012. 1–2. sz. – <http://www.dlib.org/dlib/january12/caroli/01caroli.html> (Megtekintve: 2013. június 7.)
33. 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilván-

- nos könyvtári ellátásról és a közművelődésről, 61. § (4) d) – http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140. TV (Megtekintve: 2013. június 28.)
34. 60/1998. (III. 27.) Korm. rendelet a sajtótermékek kötelezpéldányainak szolgáltatásáról és hasznosításáról, 11. § (1) a) – http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99800060.KOR (Megtekintve: 2013. június 28.)
35. Az ARROW Plus Nemzeti Képviselők Összejövetelére 2012. január 24-én, az ARROW Plus magyar képvisellete alakuló ülésére 2012. május 29-én került sor. Az OSZK mindkét rendezvényen képviseltette magát.
36. Bővebben ld.: MOHAY Anikó: ONIX (Online Information Exchange) = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 21. évf. 2012. 5. sz. 24-26. p.
37. Functional Requirements for Bibliographic Records (FRBR) – http://en.wikipedia.org/wiki/Functional_Requirements_for_Bibliographic_Records (Megtekintve: 2013. július 23.)
38. International Standard Text Code (ISTC) – <http://www.istc-international.org/html/> (Megtekintve: 2013. július 23.)
39. A szabvány E2.1. pontja a következőképpen fogalmaz: „Az ISBN-rendszer metaadat-követelményeinek összeférhetőeknek kell lenniük az EDItEUR és a hozzá tartozó szervezetek által gondozott ONIX nemzetközi termékinformáció szabványokkal.” (MSZ ISO 2108. Információ és dokumentáció. Nemzetközi szabványos könyvazonosító szám (ISBN). Budapest, Magyar Szabványügyi Testület, 2005. 19. p.)
40. ISBN users' manual international edition. 6th ed. London, International ISBN Agency, 2012. 12. p.
41. Bővebben ld.: DANCS Szabolcs: Kto bude budovať naše katalógy? MARC a ONIX: starý koncept a nová perspektíva = ITlib, 16. évf. 2013. 1. sz. 37-39. p. – http://itlib.cvtisr.sk/archiv/2013/1/kto-bude-budovat-nase-katalogy-marc-a-onix-starý-koncept-a-nova-perspektiva.html?page_id=2378 (Megtekintve: 2013. augusztus 1.)
42. BREEDT, Andre – WALTER, David: White paper: The link between metadata and sales – http://www.isbn.nielsenbook.co.uk/uploads/3971_Nielsen_Metadata_white_paper_A4.pdf (Megtekintve: 2013. július 29.)
43. Példamutató kezdeményezés a cseh Nemzeti Besorolási Adatbázis, amely a Cseh Nemzeti Könyvtár által koordinált közgyűjteményi kooperációban valósul meg. A könyvtár kebelében két osztály irányítja a projektet, illetve látja el a szerkesztői feladatokat: míg a tárgyszavak tekintetében a Nemzeti Tárgyszó Besorolási és Tartalmi Feltáró Osztály
- dolga a beérkezett rekordjavaslatok javítása/jóváhagyása, addig a személynevek és testületi nevek esetén egy különálló szervezeti egység, a Nemzeti Személynév Besorolási Osztály végzi el ezt a munkát. A témáról bővebben DANCS Szabolcs: Hogyan építsünk nemzeti névteret? Egy működő példa: a cseh Nemzeti Besorolási Adatbázis = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 22. évf. 2013. 7. sz. 22-29. p.
44. New global subject codes standard launches at Frankfurt Book Fair – <http://www.bic.org.uk/files/pdfs/THEMA%20PRESS%20RELEASE%20--%20UK%20VERSION.pdf> (Megtekintve: 2013. július 29.)
45. TÁMOP-3.2.4.B-11/1 „Tudásdepó-Expressz” - Országos könyvtári szolgáltatások bővítése, fejlesztése az oktatás és képzés támogatásának érdekében – http://www.nfu.hu/download/40825/Palyazati_felhivas_Tudasdepo_Expressz_B.pdf (Megtekintve: 2013. június 6.)
46. A projektről bővebben: KÁLDOS János: ELDORADO – Az Elektronikus Dokumentumküldés Országos Rendszere: vízió és helyzetjelentés = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 22. évf. 2013. 5. sz. 22-30. p.
47. <http://www.google.com/googlebooks/library/index.html>
48. Ld. 33. jegyzet
49. O.K. : Ohlášené knihy Národní agentuře ISBN v ČR, Národní agentuře ISMN v ČR, Agentuře CIP – <http://sigma.nkp.cz/web/ok.htm> (Megtekintve: 2013. június 11.)
50. Ld. 1. jegyzet
51. Jedlik-terv: nemzeti stratégia a szellemi tulajdon védelmére, 2013-2016. Budapest, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 2012. 67. 149. p.
52. U.o., 149. p.
53. <http://www.isni.org/> (Megtekintve: 2013. június 25.)
54. Ld. 3. jegyzet
55. Az Európai Bizottság mellett működő Bölcsék Tanácsa (Comité des Sages) *Új Reneszánsz* című, Európa kulturális örökségének digitalizálásáról szóló 2011 januári jelentése úgy fogalmaz: „*Célunk, hogy a digitális sötét középkor helyett a digitális reneszánsz kora köszöntson Európára.*” (The New Renaissance: report of the 'Comité des Sages', 7. p. – http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/doc/refgroup/final_report_cds.pdf (Megtekintve: 2013. június 24.))

Beérkezett 2013. június 31.